

ქართველი მწერლების ლიტერატურული რეფლექსიები 2008 წლის აგვისტოს ომზე

საკვანძო სიტყვები: მიმიკრია, ჰიბრიდულობა, სუბალტერნი, ბინარული ოპოზიციები „ჩემი“ და „სხვა“, კოლონიზატორი-კოლონიზებულის, ცენტრი (მეტროპოლია) – პერიფერია, ორიენტი-ოქსიდენტი

„შეხლა-შემოხლას არავის ვურჩევ. [...] რუსებთან სიმკაცრეა საჭირო, რათა ღირსება შევინარჩუნოთ“ (ჭილაძე 2014, 23)

დეკოლონიზაციის ხანგრძლივი პროცესის ხელშემწყობი პრე/პოსტკოლონიური კრიტიკა ორ საუკუნეზე მეტხანს¹ მიმდინარეობდა ქართულ მხატვრულ² და მედიურ დისკურსში. პოსტსაბჭოთა საქართველოს კულტურულ პროცესებზე მნიშვნელოვანი ინტელექტუალური გავლენის თვალსაზრისით, აღსანიშნავია ო. ჭილაძის „უკანასკნელი“ ინტერვიუები (საზოგადოებრივად აქტიური ფიგურების: ა. ბაქრაძის, მ. მამარდაშვილის, მ. კოსტავას, ზ. გამსახურდიას, გ. ფანჯიკიძის, ლ. სანიკიძის, ნ. გელაშვილის და სხვ. პუბლიცისტიკასთან ერთად),³ მისი 1990-ანი წლების ესეისტიკა ახალი ქართული იდენტობის ერთ-

1 ვგულისხმობთ, 1801 წლის „გეორგიევსკის ტრაქტატის“ პუნქტების დარღვევით გამოწვეულ უკმაყოფილებას ქართულ პოლიტიკურ აზრში XIX საუკუნის დასაწყისიდან დღემდე. ქართული რომანტიზმის (XIX საუკუნის I ნახევარი) ძირითადი თემატა ეროვნული სახელმწიფოებრიობის დაკარგვა და ამ მოვლენის ტრაგიკულობის განცდით აღძრული სევდის რემარკაცია იყო. იხ.: კილანავა 2013.

2 კლასიკური ქართული მწერლობის ანტიკოლონიური განწყობილება მემკვიდრეობით გადაეცა თანამედროვე ქართულ მწერლობას, მასში გაგრძელდა აგრესიული რეაგირება იმპერიალიზმის მანკიერებებზე.

3 იხ. ასევე: გამსახურდია 1989, 6–11; მიმინოშვილი...1989, 2–15; ფანჯიკიძე 1994, 3; ფანჯიკიძე 1993, 4; ამირეჯიბი 1990, 2–3; მინაშვილი 1992, 4–5; ქართველი მწერლების მიმართვა 1993, 1; კალანდია 1993, 6; გელაშვილი 1994, 4; ქარჩხაძე 1994, 11; მიზჩუანი 1996, 4; ოდიშარია 1996, 10; მიშველაძე 2002, 1; სანიკიძე 1994, 4.

გვარ ბაზისურ კატეგორიაში აღმოჩნდა. იმპერიალისტურ ძალაუფლებასთან საკმაოდ ხანგრძლივი კულტურული ურთიერთობის მიუხედავად,⁴ 2008 წლის ომის ანალიზისას მწერალი აცხადებდა:

მდგომარეობა კი არ მივიდა ომამდე [...], უბრალოდ, კიდევ ერთხელ გამოაშკარავდა, გამომჟღავნდა, ყველასათვის თვალნათელი გახდა ეს გამოუცხადებელი მცოცავი ომი. (ჭილაძე 2014, 13)

ნობელის პრემიის ნომინანტმა შემდეგი ფრაზით: „ნამდვილად არ ვიყავით ომისთვის მზად, მაგრამ ბოლოს ისე გამოვიდა, თითქოს ხათრი ვერ გავეუტეხეთ საუკუნოვან მტერს და ავყვეით“ (იქვე, 2014,14), – ნაციონალური კონცეპტისადმი ერთგულება საუკუნეთა მანძილზე „ჩალექილი მონობის შლამის“ ჩამორეცხვად მიიჩნია, აჩვენა კულტურული ქართველის „ჭეშმარიტი სახის“ დაბრუნების და ისტორიული მეხსიერების აღდგენის ნება. აგვისტოს ომი მხოლოდ მცირე ეპიზოდია იმ ომის, რომელსაც ჩვენ „ორდღიანი“ დავარქვით, – დასძენს მწერალი, – ის კი „პეტრე პირველის დაწყებულა“ (იქვე, 2014). პოლიტიკოსების მხრიდან საქართველო-რუსეთის „მეგობრობაზე“ საუბარს ო. ჭილაძე მტკნარ სიცრუედ მიიჩნევს, ხაზგასმით ამბობს, რომ დასახელებულ ეთნოსებს შორის „მეგობრობა არც ერთი წუთით არ არსებულა.“ პირადი პატივისცემის მიუხედავად, რუსი ხალხის, რუსული კულტურის მიმართ, რუსული სახელმწიფო მწერალს „სულ სხვა მექანიზმად“ მიაჩნია:

მთელი ჩემი პასუხისმგებლობით ვაცხადებ, ხუთი წუთიც არ ყოფილა მეგობრული ურთიერთობა რუსეთსა და საქართველოს შორის. [...] რუსეთი არ შეიძლება საქართველოს მეგობარი იყოს. [...] ჩავეყვებით თუ ჩავგითრევს, დავუწროქებთ თუ დავგაჩოქებ, ორივე შემთხვევაში მაინც ერთნაირად უნდა მოგვსპოს, რათა თავად აღორძინდეს. (ჭილაძე 2009)

2000-იანი წლებში, ქართულ მწერლობასთან ასოცირებული ლიტერატურული ფიგურები აქტიურად აგრძელებენ ანტიკოლონიური დისკურსის რეპრეზენტაციას.⁵ ჩვენი კვლევის მნიშვნელოვანი

4 მწერალი „ტრადიციული“ არქეტიპების დეკოდირებას ჯერ კიდევ 70-იანი წლების ნარატივებში მიმართავდა. გავრცელებული შეხედულებით, რომანში „ყოველმან ჩემმან მპოვნელმან:“ გიორგი – დაკნინებული საქართველოს სახეს, დედამისი ანა – ტყვედქმნილ ფემინურ ბუნებას, გენერალი კი, – იმპერიულ ძალადობას განასახიერებდა.

5 მუსიკოსი ვ. ბაბუნაშვილი სტატიაში „ომი, რომელიც უნდა მოვიგოთ;“ წარსულის ფანტომებისაგან გათავისუფლების და საბჭოურ-სლავური გავლენებისაგან თავდაღწევის მძლავრი ნება იგრძნობა (ბაბუნაშვილი 2008, 14). ქართულ მასობრივ კულტურაში არსებულ სლავოფილურ გამოხატომებს ავტორი „ქართულ აბსურდს“ უწოდებს, მასში განათავსებს ქართულ რესტორნებში შესრულებულ რუსულ ჰიტს „დენ პოხელი“, რომელიც ამოვარდნილია ქართული სოციალური კონტექსტიდან,

ობიექტია ჟურნალ „ცხელი შოკოლადის“ რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის აგვისტოს ომისადმი მიძღვნილი ნომერი, რომელშიც ადეკვატურად აისახა ინტელექტუალების გარკვეული ნაწილის რეფლექსიები რუსულ აგრესიაზე, როგორც მეტროპოლიის ძალადობაზე, ასევე, 2008 წლის „თავისუფლების დღეების“ ტექსტები, როგორც ანტიძალადობრივი სუბკულტურული ნარატივები.

პროფესორი ზ. კიკნაძე სტატიაში „მიჯაჭვული ამირანი,“ სვამს შემდეგ კითხვებს: ა) რა არის ქართველისათვის პატრიოტიზმი? ბ) არსებობს თუ არა ერის გამთლიანების სხვა მექანიზმი? გ) რა შედეგები მოაქვს ერის „კონსოლიდირებას“ პატრიოტული და ნაციონალური სულისკვეთების გარშემო? პასუხად კი ასკვნის, რომ „სხვისაგან“ ჩაგვრის დაკრისტალეზული სტერეოტიპები არ გვაძლევს რეალობის რაციონალურად გააზრების საშუალებას და ძველი მეტაფორების ტყვეობაში გვამყოფებს. აქვე, პოსტსაბჭოური საზოგადოებრივ-სოციალური წინსვლის მთავარ ხელისშემშლელ ფაქტორებად სახელდება ნაციის კოლექტიური წარმოდგენების სიმცდარე გარდამავალ ეპოქაში, ნაციონალური დისკურსის ფარგლებში მარკირებული ნორმატიული ცოდნა, – კონვენციური წარმოდგენები: „გამუდმებული ფიქრი იმაზე, თუ როგორი იყო ჩვენი წარსული, რანი ვიყავით გუშინ“ (კიკნაძე 2008, 168). ზ. კიკნაძე ხაზს უსვამს „სისხლის ყივილის“ ნეგატიურ გავლენას უახლოესი ორი ათწლეულის საქართველოს ისტორიაზე, არაქართულ ეთნიკურ ჯგუფებში ამოქმედებული შიშის/სიძულვილის ფაქტორებს, წარმოსახვითი ისტორიების (ანდერსონი 2003) ზემოქმედების ძალას ნაციის ცნობიერზე და დანაზებით შენიშნავს, რომ აღორძინებული ეროვნული მოძრაობა ჩვენს ისტორიაში იყო „ერთი დიდი მარცხი და ჩავარდნა“ (კიკნაძე 2008). საკუთარი ცნობიერების უარყოფა, საკუთარი ცნობიერების კრიტიკა (დილთეი 1996) ის ეპისტემოლოგიური საკითხია, რომელსაც მიემართება აღნიშნული წერილი. მისი აზრით, პროცესმა, რომელიც მანამდე გარკვეული მოკრძალებით და კომპლექსურად მიმდინარეობდა, მოულოდნელად ამოხეთქა, ღირებულებათა ახალმა სისტემამ დაიკავა ძველი, დრომოჭმული ღირებულებების ადგილი. თუკი რუსეთის იმპერიაში ქართველობა ნამდვილად

როგორც საბჭოთა კავშირის ჰომინი, მისი წარმოდგენით, „სისასტიკით ფაშისტურ გერმანიას რომ არაფრით ჩამოუვარდებოდა“ (იქვე, 2008). სტატიაში „ფანდარასტული ომი და წაგებული მშვიდობა“ იგივე ავტორი აკრიტიკებს „მილიტარისტული ჰომნოგრაფიის“ მწვერვალს „ფსოუს წყალი“ (პოპულარული სიმღერაა ომამდელ მუსიკალურ სივრცეში), რომელიც ააშკარავებს ქართველების საომარ მზადებას, შეჭარის ბრძოლასა და თავგანწირვის რომანტიკას. ზემოთ აღნიშნულ განწყობას ავლენს ავტორი მასკულტურის „შედევრისადმი“ – „კოკოთი ფანდარასტ“ (ოსური სიტყვის „ფანდარასტ“ ირონიზებულმა ინტერპრეტაციამ, ბუნებრივია, დიდხანს ავუბა უკმაყოფილება ოსებში). „თუკი სიტყვებში სიყვარული აღარ იკითხება, მაშინ ომი გარდაუვალია,“ (იქვე) – ასეთია სტატიის ავტორის საბოლოო დასკვნა.

იმსახურებდა ჩაგრულის, გაწამებულის, მოწამის მეტაფორას, მისი მდგომარეობის ამსახველად მიჯაჭვული გმირის მითოსის მოშველიებას რეალური საფუძველი ჰქონდა.

დ.-დ. გოგიბედაშვილის რომანში „ბალები“ (2010) რუსეთ-საქართველოს აგვისტოს ომის დოკუმენტური სიზუსტით გააზრების მცდელობაა მოცემული,⁶ ნაჩვენებია, ტიპური ქართული ოჯახის ახალი თაობის სიმშვიდის რღვევა – სამხედრო/პოლიტიკური ძალადობით, ერთი კულტურის მეორეში შეჭრის არაავთენტური სურვილით, ერთის მიერ მეორის დაუფლების კაპრიზით. რუსეთის პოლიტიკური ზრახვები ყოფილი კოლონიის ტერიტორიის კვლავდაუფლებისათვის, დ.-დ. გოგიბედაშვილის მიერ, გამწვავებულია ისტორიული ფაქტების მრავალგზის აღნიშვნით. ძალადობის კონოტაციის შემცველი ზმნეების: „დაბომბვა“, „შემოჭრა“, „დაძვრა“ და ა.შ. ხშირი გამოვლენა (იქვე 2010, 129) ნაციონალური ტრავმის არაცნობიერი რეპრეზენტაციაა და ტრავმატული მდგომარეობის გახანგრძლივებას ემსახურება. ამ სტრატეგიით, „პოსტ-სუბალტერნი“⁷ უკეთ ითავისებს კოლონიური ძალაუფლების შედეგს, იგი იძულებულია „ჩააქროს ძალადობის ცეცხლი და დაამსხვრიოს კოლონიური კომპლექსები“ (Waugh 2006, 347), მის ხელთ არსებული ყველა საშუალებით: მედიური პროპაგანდით, საერთაშორისო საზოგადოებების რეგულარული ინფორმირებით, საპროტესტო (ხშირად, კონსპირაციული ტიპის) აქციებით.⁸

ავტორის დაკვირვებით, ომი, რომელიც ინტელექტუალურ სფეროში თითქმის ორ საუკუნეზე მეტხანს მიმდინარეობს (გეორგიევსკის ხელშეკრულების დროიდან მოყოლებული) რუსეთ-საქართველოს შორის, ჯერაც არ დამთავრებულა, იგი „სულ მიმდინარეობს“ და 2008 წლის 8 აგვისტოს ის, უბრალოდ, „ბალებში“, ქართულ მამულებში შემოდის. მასშტაბურ ძალადობად ტრანსფორმირებული ომი, შეაღწევს ადამიანების სამყაროში და კულტურის, მშვიდობიანობის ნგრევას,

6 რომანი „ბალები“ 2010 წელს, რუსეთ-საქართველოს ომიდან ორი წლის შემდეგ წიგნად გამოიცა.

7 მარკერი ჩვენია. რამდენადაც, საბჭოთა ქართველი იმპერიის ზეწოლის პირობებშივე განიცდიდა ინტელექტუალურ ტრანსფორმაციას „პოსტსაბჭოთა სუბალტერნად“, საბჭოთა კავშირის სრული რღვევის შემდეგ, ერთგვარი ახალი სოციალური ტიპი „პოსტ-სუბალტერნი“ (საბჭოთა კავშირის ერთგვარ ქიმერულ კომპლექსებს დაქვემდებარებული სუბიექტი) ჩამოყალიბდა. სუბალტერნულობა/დაქვემდებარებულობა პოსტსაბჭოთა ქართველის ფსიქოლოგიიდან 1990-იანი წლების დადგომისთანავე ერთბაშად არ გამქრალა (იგი კვლავაც გავლენიანი კლანის ან პოლიტიკური სუბიექტის ღია ან ფარულ ძიებაშია). იხ.: სვანიძე 2015, 147–162.

8 სტალინის ძეგლის ხელშეუხებლობა რუსების მიერ, ქალაქ გორში შემოჭრის დროს, 2008 წლის აგვისტოს ომის მსვლელობისას, ზემოთ აღნიშნულ რომანში აღქმულია მეტროპოლიის ფარული მიზნის გაცხადებად – ნეოკოლონიური რეჟიმის აღდგენის იმედად საქართველოში.

სიყვარულის ნიველირებას ახდენს (ალარაფერს ვამბობთ ადამიანთა სიცოცხლის ხელყოფაზე). მოცემული ტექსტი განპირობებულია უნარით (მურა 2012, 68), აითვისოს, გამოეხმაუროს, გვერდი აუაროს, შეებრძოლოს, აიცილოს, გაითავისოს გაბატონებული კულტურის გავლენა.⁹

ომი დ.-დ. გოგიბედაშვილთან (ასევე, ზ. ოდილავაძესთან) გაიგივებულია ადამიანის არანორმალურ ფსიქოლოგიურ ქცევასთან, რომელსაც ვინმემ უნდა დაუდოს ზღვარი, აღკვეთოს, მით უფრო, როცა ძალადობის იარაღი არაპროგნოზირებადი ნეოკოლონიალისტის ხელშია. ნაივური აღტაცება „მფარველი დასავლეთის“ კონტრძალადობრივი პოლიტიკური განცხადებების მიმართ, აღნიშნული მწერლების დისკურსებში, შინაარსობრივად, თითქმის იდენტურია, ამავე პერიოდის კონვენციური მედიური დისკურსებისა:

თბილისში, საღამოს გამართულმა საპროტესტო მანიფესტაციამ და ხუთი ქვეყნის პრეზიდენტის ჩამოსვლამ დავითი ოდნავ დააწყინარა. ტელევიზორთან მიმჯდარი, დემონსტრანტებთან ერთად, გულაჩუყებით ტიროდა. გადმოსცეს ამერიკელი სენატორის, ჯონ მაკ-კეინის განცხადება: „დღეს ყველანი ქართველები ვართ!“ „ჯიგარი ხარ მაკ-კეინი, ჯი-გა-რი!“ – შესძახა დათომ და მალევე ჩაეძინა. (ოდილავაძე 2014)

2000-იანი წლების გზავნილებში სახეზეა: დასავლეთის პოლიტიკური ძალების მხარდაჭერის გადაჭარბებული იმედი; თვითიდენტიფიკაციის შეყოვნებული პროცესი და კოლონიური ხანის სტერეოტიპების დაუძლეველობა; ჰიპერმგრძნობელობა დასავლური რეფლექსიების მიმართ, რაც სრულფასოვან ადამიანში იმ განცდას ბადებს, მ. მამარდაშვილი ჯერ კიდევ 80-იან წლებში რომ საუბრობდა (მამარდაშვილი 1989, 6), – მოლოდინის გაცრუებას:

მერე გეტყვიან – აბა, ტოლსტოიო? და დოსტოევსკის რას უშვრებო?! არა, ძმაო, ჩემი ზიზლიც ირაციონალურ ხარისხში ავიდა – მორჩა მაგათზე ბაზარი!.. ნუ, ერთი... ორასი წლით მაინც! მერე ვნახოთ... (ოდილავაძე 2014)

„ბალების“ მთავარი გმირის დღიურისათვის დამახასიათებელია პათეტიკური ლექსიკოლოგია, როგორც „ნაკლი“, რომელიც უცდომლად ასახავს პოსტკოლონიური ეპოქის კლიშეების ზემოქმედების ხარისხს „პოსტ-სუბალტერნზე“. რომანის მთავარი პერსონაჟი, მითოსურ-ჩრდილოური „ფეხებზემკიდეა“ (გოგიბედაშვილი 2010) ურჩხუ-

9 პოსტკოლონიური კრიტიკა განიხილავს საკითხების რამდენიმე წყებას: ქმნის რა თავისი ნაწარმოების კონტექსტს, ავტორმა, ნაწილობრივ მაინც, უნდა უარყოს, მეტროპოლიიდან გამომდინარე გაბატონებული მოდელები და ამით ხელი შეუწყოს ახალი ლიტერატურული სივრცის შექმნას. ტექსტის გადმოცემის ეს კონტექსტი მოიცავს ენის სპეციფიკურ გამოცდილებას.

ლის საწინააღმდეგოდ, საკუთარი ნაციონალური წარუმატებლობის სუბლიმაციას ახდენს, რადგან სხვაგვარად, როგორც ფიზიკურ, ისე სულიერ დონეზე, მას უჭირს დამარცხებულის პოზიციის გაცნობიერება, არ ეგუება მას და ვირტუალურ რეალობაში ეწევა თავისი სიმაძაღის დემონსტრირებას.

ნაციონალური თვითიდენტობის განსაზღვრისათვის მნიშვნელოვანი შეტყობინებების შემცველი თანამედროვე ტექსტები, აჩვენებენ თანამედროვე ქართველი ავტორების რეფლექსიებს რეგულარულ ისტორიულ ტრავმაზე. არცთუ იშვიათად, რიტორული ლექსიკური კოდები პოსტსაბჭოთა ქართული პრესის ყველაზე გავრცელებული სემებით იგება: „უნიტაზიპარია“ რუსები, დათვები, ღორები, ავი მოდგმა (გოგიბედაშვილი 2010, 134) და იმავე სტრატეგიის ნაწილია, რომლისაც – პოზიტიური მარკერები: სტუმრები, მეპატრონეები, შეწირული მსხვერპლი, ღვთის რისხვა. გოგიბედაშვილის მიერ განიკითხება: ა) კვაზისენტიმენტალიზმი; ბ) გლობალური პოლიტიკის საწინააღმდეგო თეორიები; გ) პატრიარქალური ყოფის აპოლოგიზაცია.

მუქარა ნეოკოლონიზატორის მიმართ, სამართლებრივი ენით მეტროპოლიის აგენტის დამოძღვრა, ტერმინების: ოკუპაცია, ინტერვენცია, აგრესიის აქტი და ა.შ. გამოყენება, მკითხველში კოლონიური, ტრავმული მეხსიერების გაღვიძებას ემსახურება და ნომინალურია, როგორც პოსტკოლონიური მეთოდი, – კომუნიკაცია აწარმოოს პოსტ-სუბალტერნთან იმ საიდენტიფიკაციო კოდებით, რომლებითაც მთვლემარე ნაციონალურ თავმოყვარეობას აამოძრავებს, შეგვძრავს, დაგვანახებს პერობილობის სახიჩარ სახეს, გაგვანახებს ტყვეობის გემოს, თვითიდენტობის პრეტენზიის მქონე სუბიექტებს.

კოლონიური ხანის მინავლებული სტერეოტიპები: ერთმორწმუნე რუსეთი, გაუმაძღარი იმპერია და სხვები გაცოცხლდა პოსტტრავმულ ხანაში, როცა ერთმორწმუნეობის და „ხალხთა მეგობრობის“ მითი დაინგრა, იმპერიალიზმის ბუნება კი გამოაშკარავდა: ყველაფრის მითვისების, ერების ასიმილირების, ბუნებრივი რესურსების ცენტრში აკუმულირების, პერიფერიის კულტურის და ყოფის ხელოვნური სტაგნაციის სურვილი. განაჩენი, რომელიც ოკუპანტისათვის „ბაღების“ პერსონაჟს თავის მონოლოგში გამოაქვს, ქართულ-რუსული პრობლემური ურთიერთობის გამოსავლად მონანიებას სახავს, ესაა აპრიორული ჰუმანური აქტი, რომელსაც დაქვემდებარებული მოელის მეტროპოლიის ავტორიტეტისაგან. მოროდორობის, როგორც კვაზიკულტურული მოვლენის აუტანლობა დ. გოგიბედაშვილის ტექსტში ასოცირდება რუსული ნაციონალური ხასიათის თავისებურებასთან, ბოროტმოქმედება – დაკომპლექსებულობის ნიშატთან, ცინიზმი

– ცოდვის გადაფარვის მცდელობასთან: „აუპატიურებდნენ გოგოებს და მერე ისევ აწამებდნენ [...]. მე კი ვნახე მათი ცინიზმი და ნახა ყველამ, მთელი ამ ორასი წლის მანძილზე (2010, 268–269).“

პოსტმოდერნის ქართველი ავტორიტეტი დ. ბარბაქაძე თავის წერილში ნათლად აცხადებს:

კოლონიზატორზე უკეთ ვერავინ ხედავს, მის ყოფილ კოლონიაში თავისუფლების ხარისხი მართლაც იზრდება თუ ეს მხოლოდ ფიქციური დამოუკიდებლობის ოინებია, ყველა თავისი კლასიკური ატრიბუტით. [...] რუსეთისთვის საგანგაშო სიგნალი შეიძლება აღმოჩნდეს მხოლოდ საქართველოს ნებისმიერი ხელისუფლების მიერ ინდივიდუალურის ანუ კულტურულის და რაციონალურის გასაძლიერებლად აღებული კურსი, [...] ჯერჯერობით კი, რუსეთი მხოლოდ კმაყოფილებით, მინიმალური დანახარჯებით, ადევნებს თვალს საქართველოში კულტურული რესურსების პერმანენტული ფლანგვის პროცესს. (2014)

ეპატაჟურობის (მოხელის სამაგიდო ლექსიკონი 2004) მიუხედავად, ზ. ბურჭულაძის „adibas“ იმ სიყალბის პაროდიაა „გარდამავალი“ საზოგადოების პირმშოს, პოსტსაბჭოთა სუბიექტის ცნობიერებაში რომ მიმდინარეობს, ერთი ხელით მითოსურ, ისტორიულ წარმოდგენებს ებლაუჭება, მეორე ხელით კი, ევროპული, ეკუმენური ცნობიერებისკენ მიიკვლევს გზას. ეს გზა კი ხშირად გაყალბებული დასავლური ღირებულებების: ჰიპერსექსუალობის, მასკულტურის ან სხვადასხვა სახის ძალადობის კოპირებით ელოდება წინ მის „ჩვილ“ ცნობიერებას და ხელს უშლის საკუთარი იდენტობის დაფიქსირებაში.¹⁰ ერთი შეხედვით, უზრდელი ანტიგმირი იმ ახალი თაობის განზოგადებული სახეა, რომელსაც თვითიდენტობა ავტორიტეტების უარმყოფელი თაობის თვითალექმასთან მიუზამს. რემინსცენირებული პროტესტის გრძნობით (ბურჭულაძე 2009, 22). „adibas“-ის ავტორ-მთხრობელს ტრადიციულობის „ქართულ“ გაგებაზე გული ერევა, სახელმწიფოს პოლიტიკური რეფლექსია კი თავისუფლების მის სუბიექტურ წარმოდგენაზე ძალადობს. „adibas“-ელი პოსტ-სუბალტერნი ეჭვითაა სავსე 80-იანი წლების ეროვნული მოძრაობის ლიდერების მიერ აღთქმული „დამოუკიდებელი“ მომავლის მიმართ. პიროვნების ტოტალური დაუცველობის გრძნობა გმირის „ანტინატორ“ დისკურსსაც უყრის საფუძველს:

შემდეგი გაჩერება – ნატო. ტექსტის ორივე მხარეს ქართული ხუთჯვრიანი და ნატოს ვექტორიანი დროშები ერთმანეთს კიდევით

10 ნაწარმოების პირველსავე გვერდზე აღწერილი სექსუალური აქტი იმ კვაზირეფლექსურ ქმედებას ჩამოჰგავს, რომელსაც ძალადობის მსხვერპლი ტრავმის დასავიწყებლად მიმართავს.

ხვდება [...]. სიმულაცია რალაცის, რაც არასდროს მოხდება. ავტობუსი ჯანჯლარით მიდის. (ბურჭულაძე 2009, 38)

საიდუმლო არაა, რომ „მეინსტრიმად“ სახელდებულ კულტურულ თაობაში ინტელექტუალურმა წინააღმდეგობამ პირადი სათქმელი, ძირითადად, „დეროგაციულად“ კონვერტირებული ლიტერატურული არტეფაქტებით გადმოსცა.¹¹ ზ. ბურჭულაძის გმირს, რუსეთთან, სულ მცირე, ორ ომგამოვლილს (აფხაზეთის ომის, ოსეთის კონფლიქტის, სამოქალაქო ომის), ერთნაირად აღიზიანებს გლობალიზებული ადამიანის კულტურული მარკერები: „ტურისტული სიბრძნე“ (ბურჭულაძე 2009) და ამერიკული ოპტიმიზმი, ინგლისური ამპარტაცენება და ევროპული ანგარიშიანობა, რუსული დაუდევრობა და ჩინური მორჩილება, ყველაზე მეტად კი – ქართული ხინკალი – პოსტკოლონიური პერიოდის სამშობლოს სიმბოლო, სძულს პოლიტიკანობა, როგორც პოსტსაბჭოთა სუბიექტის მახასიათებელი სოციალური აქტივობა: „შეიძლება ამერიკამ რუსეთს დაარტყას [...] საქართველოს გამო“ (ბურჭულაძე 2009, 71). მთავარი პერსონაჟი ნერვულ აშლილობამდე მიჰყავს ნებისმიერ კონიუნქტურას: „ეს ბელადის ღიმილია. წმინდანობის ზღვარზე მყოფი ბელადის. ეს უკვე ზეკაცია. იმის იქით კი არაფერია, მხოლოდ ელვა და სიგიჟე“ (ბურჭულაძე 2009, 149). ავტორი პაროდირებს მედიაში ყველაზე აქტუალური სლოგანების ფონეტიკური სტრუქტურებითაც: „ვარდები;“ – ვარდების რევოლუციის მთავარი სიმბოლო, საბჭოური ხანის გაცვეთილი სემებიტ: „ბელადის ღიმილი“, „ზეკაცის იდეა“, „წმინდანობის ზღვარი:“ „ბილწისტყვაობას“ აღნიშნულ ტექსტში ერთგვარი ლიტერატურული სტრატეგიის ფუნქცია აქვს. „რეზერვისტი ჩემზე ვიარასავით მოქმედებს. [...] თვითონ ომია სექსის იმიტაცია, ან პირიქით – სექსი ომის იმიტაცია“ (ბურჭულაძე 2009, 149) – როგორც ჩანს, „adibas“-ის გმირისთვის ომი სექსთა ფიზიკური ინტერაქციის საშუალებაა, – სექსი, როგორც მონოპოლიური ძალაუფლების ერთ-ერთი უძველესი იარაღი, ისევე, როგორც კულტურა, ზოგადად (Said 1978). მწერალი ხედავს ფატალურ გარდუვალობას პატარა ეთნოსის უცნაური ბედისწერისა, რადგან თბილისი, პოსტსაბჭოთა საქართველოს დედაქალაქი, მისთვის სრულიად არაპროგნოზირებადი გეოგრაფიული ზონაა. იგი იმდენად პატარაა, რომ მასში ვერც „ტერორისტებმა ჩადგეს ფეხი, ვერც კოკაინის დილერებმა, ვერც პაპარაცებმა [...], ვერც ზანგმა სტუდენტებმა თეთრი ბოტასებით (ბურჭულაძე 2009, 194).¹²

11 ვგულისხმობთ ე. დეისაძის ტექსტის „საიდუმლო სირობის“ გამოქვეყნებასთან დაკავშირებულ ნეგატიურ მოვლენებსაც საზოგადოების „ტრადიციული“ ნაწილის მხრიდან.

12 შეიძლება ითქვას, „ბოტასებიანი ზანგები“ ერთ-ერთია იმ ნეგატიური სტერეოტიპებიდან, რომლებიც ქართველი პოსტ-სუბალტერნის „ახლო აღმოსავლური“

თვითიდენტიფიკაცია 1980-იან წლებში

XX საუკუნის 80-იან წლებში დაწყებული თვითიდენტიფიკაციის ხელახალი პროცესი ურბანულ სივრცეში 2000-იან წლებში, პოსტსაბჭოთა ქართულ კონტექსტში „ქალაქის ინტელექტუალის“ დისკურსში ჩნდება და „ქართველ ერად შედგომას“ ახორციელებს.

დ. ტურაშვილი¹³ რომანში „იყო და არა იყო რა“ შენიშნავს, რომ საქართველოში გმირისა და ბელადის დიდი მოთხოვნილება პირადი თავისუფლების ფობიას დაუპირისპირდა (2012). „იყო და არა იყო რას“ პერსონაჟის, ლიტველი თანამეინახის შენიშვნა „რუსებისათვის ყველაფერი სულერთია“ (იქვე 2012, 137), აქტუალურ ხასიათს იძენს აგვისტოს ომის/ომისშემდგომ პერიოდში. „მაგრამ რუსები“ – აღნიშნავს ავტორი, 1989 წლის აპრილის მოვლენების შეფასების შემდეგ – „იმ მართლაც მშვენიერი წიგნების სანაცვლოდ, აგერ უკვე მერამდენე საუკუნეა, მორჩილებას გვთხოვენ. ჩვენ კი მორჩილება არ შეგვიძლია“ (ტურაშვილი 2008, 168). დ. ტურაშვილი ხაზგასმით იმეორებს: „სინამდვილეში რუსეთი ერთია“ იმ პოლიტიკური ტენდენციის მატარებელი სუბიექტების გასაგონად, რომლებიც პოსტსაბჭოთა საქართველოში რუსოფილებად ინათლებიან და ორი რუსეთის: დემოკრატიული/კომუნისტური ბანაკების მითს უქმნიან საფუძველს. მწერალი ერთ-ერთია მათ შორის, ვინც ანგრევს ყავლგასულ პოსტსაბჭოთა მითოლოგემას. დისკურსის ძირითადი მიზანდასახულობა, რუსული სივრციდან თავდალწევა, საბჭოური „ინერციის“ (იქვე) დაძლევა, განათლების დონის ამაღლება, ცნობიერების ევროპული რაკურსია. აქ იგრძნობა ტოტალური აგრესია რუსული კულტურის მიმართ და ის მწვავედება რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის ომის დღეებში:

ახლა კი მცხენია, მაგრამ მაშინ კი მართლა გავიფიქრე, რომ ბავშვები ეზოში ჩამეყვანა, ჩამეტანა რუსული წიგნები და ჩემი შვილების თანდასწრებით დემონსტრაციულად დამეწვა ისინი. (იქვე, 168)

გ. მეგრელიშვილის რომანი „iratta.ru“¹⁴ (მეგრელიშვილი 2010, 10) 2008 წლის ომს სხვადასხვა სოციუმის, ფსიქოტიპის ადამიანების სა-

ორიენტალისტური შეხედულებების და თანამედროვე ცნობიერების განმსაზღვრელი ნიშანია რომანში.

13 „ცხელი შოკოლადის“ 2008 წლის აგვისტოს ნომერში გაგრძელდა დ. ტურაშვილის 1987-1991 წლების პუბლიკაცია „იყო და არა იყო რა“ (მოგვიანებით წიგნად გამოიცა „ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობის“ მიერ).

14 აღნიშნული რომანის ისტორიული ნაწილის ავტორია თ. დემეტრაშვილი. რომანის სათაურის განმარტებისას გ. მეგრელიშვილი დასძენს „როგორც სამაჩაბლოში მცხოვრები ოსები არიან მიბმული რუსულ დომენს, ისეა ოსი ეთნოსის ცნობიერებაც მიბმული რუსეთის იმპერიასთან“-ო.

შუალებით გვარჯენებს. მათ თანაბრად შეეხო რუსული აგრესია, ზოგი გამოაფხიზლა კიდეც, „პროტესტის მანამდე ნაგროვები ენერგია გამომავებინა.“ „iratta.ru“-ს ანტიგმირი ავანტიურისტი ჯობა – „აპოკალიფსური დემონია“, რომელიც ომის განმავლობაში თავისი ბოროტ-მოქმედებით, ადამიანის სიცოცხლისათვის იარაღით მიყენებული ზარალის ოდენობას აჭარბებს.

ბ. ჯანიკაშვილის პიესა-რომანში „ომობანა“ (ჯანიკაშვილი 2010),¹⁵ ავტორი აპროტესტებს გროტესკულ რეალობას, რომლის არც შეცვლის, არც ახალ პლატფორმაზე გადაყვანის საშუალება მას, როგორც დაქვემდებარებულს არ გააჩნია. იგი მეტროპოლური ძალადობიდან თავდაუღწეველი თაობის პირმშოა, სავსეა ფობიებით და პრობლემების მოგვარებას მიმქრალი ენთუზიაზმით ცდილობს. ნაწარმოების დასაწყისში, თითქოსდა, უმნიშვნელო ფაქტის კონსტატირებით: „ნაწილი ისვენებდა“, ბ. ჯანიკაშვილი 2008 წლის ომის მსვლელობისას, ნაციონალური იდეოლოგიის კრახის მიზეზების ხაზგასმას ცდილობს, – აჩვენებს „ეთნიკს“ არაკონსოლიდირების ხარისხს საერთო ნაციონალური პრობლემის გარშემო, ააშკარავებს სუბალტერნის ლეთარგიულ მდგომარეობას, ახალი იდენტობის ქართველის ვერ-შედგომას და უნებურად, მეტროპოლიის ჩადებული ნაღმის (დამოუკიდებელი მომავლის მიმართ ეპისტოლარული დაეჭვების) ამოქმედებას უწყობს ხელს. ფიგურალურად, გმირის კიბეზე „ჩამოჯდომის“ აქტი, შეიძლება აღქმულ იქნას, როგორც ტრავმასთან გამკლავების აუცილებლობა.

პოსტტრავმული მწერლური ლექსიკა ზემოთ განხილულ ტექსტში მოკლებულია მილიტარისტული პროზისთვის დამახასიათებელ დრამატიზმს, მაგრამ დისკურსი ადეკვატურია იმ ფსიქოლოგიური მდგომარეობისა, რომელსაც ცხრამეტი წლის მანძილზე (1989-დან 2008-ის ჩათვლით) პარადოქსულ ომებგამოვლილი (სამოქალაქო

15 მეტროპოლია-პერიფერიას შორის შეიარაღებული კონფლიქტის ფონზე, სოფელ სიონის წყალსაცავის მიმდებარე ტერიტორიაზე, საკუთარ აგარაკზე დასასვენებლად წასული ერთი ტიპური ქართული ოჯახი ფრონტის ხაზს ემსგავსება. ომს ცოლ-ქმარი: ვერა კეკელიძე და გურამ დარჩია „წარმართავენ“ აქვე აღწერილია მათი შვილის, ათი წლის გივიკოს კენჭით აფეთქებული რუსული ავიაგამანადგურებლის მფრინავების მძევლად აყვანის, მოგვიანებით კი, მათთვის განაჩენის გამოტანის (დახვრეტის განზრახვის სისრულეში მოყვანის) უშედეგო მცდელობა (მანამდე დარჩიები ქართული სტუმართმოყვარეობითა და გულთბილი მასპინძლობით აკვირვებენ „მტრის“ მებრძოლებს). რომანის სიუჟეტში ხშირად იწლება ზღვარი რეალობასა და ვირტუალურ სამყაროებს შორის. მკითხველმა თავად უნდა გაარკვიოს, პერსონაჟები კონფლიქტის ნამდვილი მონაწილეები არიან თუ – კომპიუტერული თამაშის გმირები. მფრინავების ჩამოყრის საჰაერო ოპერაცია, რომელსაც მშობლების ნებიერა ვაჟიშვილი, – გივიკო ახორციელებს, სინამდვილეში კომპიუტერული თამაშია, ამდენად, – ფარსია.

ომის, აფხაზეთის ომის, ოსეთის კონფლიქტის), საბჭოთა კავშირის ნანგრევებში მოყოლილი პიროვნება განიცდის, ის „დაღლილია“¹⁶ რუსთაველით, ხმამაღალი წუხილით, სევდიანი დროშის ტარებით, გამაყრუებელი სიჩუმით, „მოცეკვავე ტაშისკვრით“ (ჯანიკაშვილი 2010, 38), გამოფიტულია და ძლიერი ემოციები აღარ სწადია.¹⁷ მწერალი ცდილობს, მკითხველის თვალში გავლენისაგან თავისუფალ სუბიექტად ჩანდეს, რომელიც არ კარგავს კავშირს დასავლურ ცნობიერებასთან, ღირებულებებთან და იცილებს კონიუნქტურასთან თანამშრომლობის ეჭვს ომისშემდგომი სახელმწიფო აქტივობების კრიტიკით.

ლ. ბულაძის რომანში „ლიტერატურული ექსპრესი“ (2009) გამჟღავნდა „დაბომბილი ქვეყნის“ მოაზროვნე ახალთაობის ტრაგედია, მისი გლობალური პრობლემები, იდენტობის ძიების პროცესი და უმწეობის განცდა უზარმაზარ მსოფლიოში. გამოსახვის ემოციურმა ფორმებმა საომარი რეალობის კონტექსტში თავი სრულად ამოწურა. აქ ნაჩვენებია განიარაღებულის რეაქცია ძლიერ სტრესზე. განხილული ტექსტებიდან აქ ყველაზე მკაფიოაა გამიჯნული „ჩვენ“ და „სხვა“ დასავლეთის ორიენტალისტური დამოკიდებულების მარკერი ცენტრის გავლენის არეალში არსებული და ყოფილი გეოგრაფიული ტერიტორიებია. „აი, პოეტი დაბომბილი ქვეყნიდან“ (ბულაძე 2009, 58), – ესმის ოქსიდენტის, რუდი ჰაინცის ხმა ავტორს, როგორც მწვავე მოვლენების „დიპლომატიური“ შეფასება:

რა ქვეყანაა ეს? აჰ, საქართველო? ხო, ხო, რუსები რომ ბომბავდნენ ორი თვის წინ ... აჰა, ახლა კი გასაგებია, რატომაც ეტირება თქვენს პოეტს და ჩვენ არ ვტირით? ვტირით, როგორ არა, მან ჩვენი ატირებაც შეძლო. (ბულაძე 2009)

16 ადეკვატურ ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას ავლენს გ. ჩქვანავას „ტორეადორების“ გმირიც: „მოუნდა რაც შეიძლება მალე დამთავრებულიყო ყველაფერი, [...] მხოლოდ ახლა მიხვდა, თუ როგორ დაღლილიყო და როგორ მონატრებოდა დასვენება და უშფოთველობა“ (ჩქვანავა 2006, 111).

17 ნაწარმოების გმირის ვერა დარჩიას დისკურსი ავტომატურად აგრძელებს ო. ჩხეიძის „არტისტული გადატრიალების“ გმირების დრომოჭმული პარადიგმების მემკვიდრეობას, – რეალობასთან „ეკელუცობას“ (შესაძლოა, ქართველი სუბიექტის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მენტალურ პრობლემას), მოვლენების დაგვიანებულ გადაფასებას/ შეუფასებლობას, პოსტრეფლექსირებას, – უსაზრისოს დროსთან მიმართებაში. რომანში „ომბანა“ პაროდირებულია ფორსმაჟორული სიტუაციებისას იერიშიმითანილი და მისატანი მასების გამძაფრებული განგაშის გრძნობა, რომლის ჩანსობასაც ცდილობს სახელმწიფო მანქანა, ძირითადად, მედიის საშუალებით, რათა ინტელექტუალების ერთგვარმა ახალმა კასტამ, ვერ მოახდინოს ნაციის თვალის ახელა, მისი დარაზმვა ახალი იდენტობისკენ, – თავისუფალი ადამიანის იდეისაკენ.

მფარველის ძიების პარადიგმა

ლ. ბულაძის „ლიტერატურული ექსპრესის“ ქართველი მწერლების დისკურსი მკაფიოდ ასახავს იმ სტერეოტიპებს, რომლებიც ყველაზე პოპულარული იყო 2008 წლის ომის/ ომისშემდგომი პერიოდის ქართულ სოციუმში:

- 1) გერმანელებს უფრო უყვართ რუსები, ვიდრე დანარჩენ ევროპელებს;
- 2) როცა რუსებს ლანძღავენ, ყველაზე მეტად ფრანგები ნერვიულობენ (ბულაძე, 2009).

ცხადია, 2008 აგვისტოს ომის განმავლობაში რუსი ჯარისკაცების მიერ, გორის რეგიონში მცხოვრები ქალების მიმართ განხორციელებულმა რეალური ძალადობის ფაქტებმა, რუსეთთან კულტურული ინტერაქციის ანტაგონისტებსა და რუსეთისადმი სრულიად ინდიფერენტულელებშიც კი, ისეთი ფარული შიშების პროვოცირება მოახდინა, რომლებიც ფროიდისტული კომპლექსებით იხსნება,¹⁸ როგორც ერთხელ უკვე აღმოჩენილი და დაფიქსირებულია დასავლელი მკვლევარების მიერ. (Layton 2005, 194)

თ. სუხიტაშვილის მოთხრობა „ზურგი“ (2008) 2008 წლის ომზე რეფლექსირების მცირე პროზაული ნიმუშია. მოთხრობაში აღწერილია უცხოელი ჟურნალისტების მგზავრობა აღმოსავლეთიდან დასავლეთი საქართველოს მიმართულელებით, ქართველ თარჯიმან გოგონასთან ერთად. კონტექსტი ცხადყოფს, როგორ ერიდებიან გზად შემხვედრი რიგითი ადამიანები ომზე პირდაპირ საუბარს. გერმანელი ჟურნალისტი ორიენტალისტური ესთეტიკური მანერით აღწერს საქართველოს „ფერწერული სილამაზის პეიზაჟებს“. მოგზაურობის დასასრულს თარჯიმანს გულისრევის საშინელი გრძნობა ეუფლება, როგორც ნიშანი პროტესტისა არსებული რეალობის, ოქსიდენტის ორიენტალისტური მსოფლალქმისა და „უცხოთვის“ დამახასიათებელი ცინიზმის მიმართ. მოგზაურობა „სხვისთვის“, რიგითი გართობაა კონფლიქტის ზონაში, ერთგვარ „ამაზონიის დელტაზე“, იგი მას არ ენება, „სხვისი ომი ღობეს ჩხირია“ (სუხიტაშვილი 2008, 56). შეკითხ-

18 გაუპატიურების ყოვლისმომცველი შიში აქ რემინსცენირდა „სხვის“ მიერ დაუფლების და „სხვისგან“ შეცნობის ფობიად. შიში პირველყოფილი განცდაა, – ღირსების და თავმოყვარეობის დაკარგვის ლეგიტიმური უფლებაა, საზოგადოდ ადამიანისა, მით უმეტეს, ტრავმული ანამნეზის მქონე საზოგადოებაში. მთავარი კი ის არის, რომ წინამდებარე ლიტერატურულ ტექსტში კიდევ ერთხელ ამოტივტივდა ქართლის, – „ტყვე ქალის“ ფემინური კომპლექსი, – „ჩემის“ „სხვისაგან“ გამოხსნის რიტუალური მისტერია, როგორც ლიბინარული ზღვარი პერობილობასა და თავის ფლობას შორის. მოცემულ ტექსტში ამდაგვარად ნომინირდა ქართველის ცნობიერების გენდერულ პრიზმაში აღქმა.

ვა: „ჰყავს დედა, საქართველოს? რომელიც თხზულების დასასრულს თარჯიმნის გონებაში ისმის, კიდევ ერთხელ ასაჩინოებს პოსტსაბჭოური ცნობიერების ცენტრალურ პრობლემას ჩვენს საზოგადოებაში, მფარველის ძიების, ამ შემთხვევაში, კიდევ უფრო დიდი, უფრო ბუნებრივი მფარველის, „დედის“ ძიების პარადიგმას, რომელიც ჯერ ისევ მყარია. პოსტკოლონიურ სუბიექტს მშობიარობის, დედასთან განშორების ტრავმა ჯერაც არ განელებია, ამდენად, უფრო თავის მოტყუება იქნება, რომ იგი შემდგარ, დამოუკიდებელ არსებად ვადიაროთ, მხოლოდ მეტროპოლიასთან წარმოებული არათანასწორი ომის გამო.

პოსტსაბჭოთა იდენტობის კვლევის თვალსაზრისით, საინტერესოა, კ. ჯანდიერის მხატვრული ტექსტი „გლობალიზაცია“, რომელიც 21-ე საუკუნის საუკეთესო მოთხრობებს შორის ნომინირდა (ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობის მიერ, 2011 წელს),¹⁹ თუმცა, მხატვრული ტექსტი 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომამდე სამი წლით ადრე შეიქმნა და სრული სისავსით ასახა, გლობალიზაციასთან მიმართებაში, პოსტკოლონიური ქვეყნის სუბიექტების რეფლექსიები, სოციალური შიშები, გადარჩენისთვის ბრძოლა. ნაწარმოების მთავარი გმირებისათვის ნათელია, რომ „დასავლეთი“ პროგრესის გზით მიდის, ჩვენ კი სრულიად პარალიზებული ვართ:

მაგათი მატარებელი დიდი ხანია დაძრულია. ჩვენი კიდენა, ე ქართველები, მივჩანჩალებთ უკანა. [...] ვზივართ მე და ის საცოდავი თამარა მარინას გახსნილ სუპერმარკეტს, ვყიდით უცხოურ სანთვაგესა და თან ბედს მადლობას ვეუბნებით, რო პურის ფულ მანცა ვშოულობთ. (ჯანდიერი 2011, 471)

აქ „დასავლეთი“ იმ მიუწვდომელი ბედნიერების ადგილია, სადაც ადამიანებს შრომის უფლება უმაღლეს დონეზე აუყვანიათ. კომიკური ელემენტებით, რეალობის პაროდირებით მწერალმა კ. ჯანდიერმა გვანჩვენა „ტრადიციული“ ღირებულებების მორღვევის პროცესი, როდესაც ვერ/არ ხდება მათი დროული ჩანაცვლება ჭეშმარიტი, მარადიული ღირებულებებით. ათვლის წერტილდაკარგული სუბალტერნი რჩება სასოწარკვეთილ მდგომარეობაში, საიდან გამოსვლაც მას

19 „გლობალიზაციის“ მხატვრული სივრცე კახეთის ერთ ჩვეულებრივ სოფელ კამეჩანთკარს წარმოგვიდგენს. დრო კამეჩანთკარში, როგორც წესი (საერთაშორისო მკვლევრების დაკვირვებითაც, ი. ჭავჭავაძის „მგზავრის წერილების“ დისკურსი რომ აღარ ვახსენოთ, ქართველური ცივილიზაცია დროში „შეყოვნებული ცივილიზაციის“ ტიპის ქვეყნებს განეკუთვნება), „ზღაზვნით“ გადის. მსოფლიოს განვითარების დაჩქარებული ტემპები პერიფერიულ პროვინციაზე მხოლოდ ტექნოლოგიური მიღწევების მატერიალური შედეგებით აისახება, ასე ვთქვათ: აქაც ჩამოუღწევია შვეიცარიულ, ჰოლანდიურ, ფრანგულ ყველს, ლამაზად შეფუთულს და სოფლის სუპერმარკეტის დახლზე განთავსებულა.

სხვისი დახმარების გარეშე არ შეუძლია. ეს „სხვა“ არამატერიალური „ის“, ანუ მეტაფიზიკური ძალაა, რომლის ხსენებაც, როგორც ნაწარმოების გმირი ამბობს, მხოლოდ 1942 წელს დაუშვეს საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებში და ისიც სტალინის, მანამდე ღმერთმებრძოლობასთან საკუთარი ნებით ასოცირებული ბელადის დავალებით.

პოსტკოლონიური კახეთი, როგორც ერთი მთელი, წარმოადგენს დებორიენტირებული საქართველოს მოდელს, სადაც ღირებულებების კრიზისის დროსაც, პოსტ-სუბალტერნი ნებისმიერი საშუალებით ცდილობს გადარჩენას. ერთგვარი თვითკმაყოფილება და ბუნდოვანი წარსულის მითები არ იძლევა საშუალებას, დავინახოთ გლობალიზაციის დადებითი მხარე და ვიპოვოთ არსებული მდგომარეობიდან გამოსავალი:

აბა, პაპაჩემი რას იფიქრებდა, რო კამეჩაანთკარში კაფე და სუპერ-მარკეტი გაიხსნებოდა. [...] ქურდები და მილიციის უფროსები ეკლესიების შენებას მიჰყოფდნენ ხელს, უბრალო ხალხი კი ვიღაცა მამა-ძაღლების ნაჩუქარ ფქვილსა და შაქარს დაჰხარბებოდა. (იქვე, 492)

„ერთადერთი, რაც არ გამოცვლილა საუკუნეების მანძილზე, კავკასიონის მთებია,“ – შენიშნავს ავტორი და გრძნობს, რომ წარსულმა, რეალურად, ამოწურა თავი; დროა, ახალ იდენტობაზე/ცნობიერებაზე ზრუნვისა, საკუთარი საზრისის დასადგენად, კულტურული გენომის აღსაბეჭტად გლობალურ მსოფლიოზე.

გენდერი. 2000-იანი წლების მცირე პროზა

კრებულში „21-ე საუკუნის მოთხრობები“ (2011, ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა) ყურადღებას იქცევენ: ა. კორძაია-სამადაშვილი მოთხრობით „მე მომკლეს, დე!“ და თ. ფხაკაძე მოთხრობით „ბოსტანი კონფლიქტის ზონაში“. გენდერის თემით აღსანიშნავია თ. მელაშვილის რომანი „გათვლა“. რა თქმა უნდა, სამივე ტექსტი 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს აგვისტოს ომზეა და ქართველი მწერალი ქალების რეფლექსიებს ასახავს ომის რეალობაზე, განსხვავებული ლიტერატურული ესთეტიკით.

ა. კორძაია-სამადაშვილისათვის უსასრულო ქართულ-რუსული მოლაპარაკებები აბსურდის დრამას ქმნიან. ტექსტი „მე მომკლეს, დე“ პაროდირების მეთოდის მიღმა, მრავალ ტრაგიკულ შეტყობინებას, არაერთ მტკივნეულ თემას ფარავს ჩვენივე სოციუმის მოაზროვნე, თანამედროვე ქართველი ქალისა, რომელსაც ღირებულებათა კრიზისის საკუთარ თავში დათმენა უწევს:

ყველგან რუსული პოპი უღერს, [...] ჩვენი ბიჭები ყვირიან: საქართველოს გაუმარჯოს! [...] კოდორის ხეობაში დროშები ფრიალებს, ჩვენი არა, მაგრამ მაინც, ტაში! [...] რუსებმა თბილისი არ აიღეს და გადავრჩით სევანის ტბასა და კასპიის ზღვაზე დასვენებას [...]. ეს დევნილები ჩვენ არ ვართ, ტაში! ჩვენ არ მოგვკლეს, ტაში! ყველამ გაიგო რუსები ცუდები ყოფილან, ჩვენ კარგები, ...მომავალ წელს ისევ მოვიგებთ იურმალას. [...] ტრანსვეტისტებს გულზე აწერიათ: I am Georgia. [...] გვარავდეთ წმინდა პროხორ მუხოსრანსკელი. [...] სიზმარში პუტინს თეთრი წინდები აცვია. (2009, 9)

მოთხრობის – „მე მომკლეს, დე“ – მთავარი გმირი, როგორც ჩანს, დემორალიზებული საზოგადოების ნაკლოვანებებს, ღირებულებების სრულ აბდაუბდას, კრიზისს გაულიზიანებია. სიგიჟის ზღვარზე მყოფი ინტელექტუალი ქალი ტაშისკვრითლა აპროტესტებს. მისი სიზმრებიც კი არ იძლევიან იმედის საფუძველს, იმედის, რომელიც მოცემულ კონტექსტში ისეთივე გაცვეთილი მეტაფორაა, როგორც ფასდაცემული პატრიოტული ხასიათის შეძახილი: „საქართველოს გაუმარჯოს!“²⁰

თ. ფხაკაძეს თავისი მოთხრობით „ბოსტანი კონფლიქტის ზონაში“ გორის რაიონის მამულებში შევყავართ და ომის ეპიცენტრში ამოგვაყოფინებს თავს რეპლიკით:

მაშ ომია, არა? ვფიქრობ, ომი მოინდომეთ მაშ, არა? ომია და ომი იყოს, ომის მეტი რა გვინახავს.[...] ომი იქნება რომ შეეწირებიან ამ პამიდვრებსა! [...] დავიკავე ხელში ჩემი ღურბინტი და გავხედე არემარეს, რასა ვხედავ, კაცო! [...] მოკლედ ჩვენი სახლის ეზოში ტანკი დგას! კალიასავით შესევნიან ეზოს ოკუპანტებია თუ ჩემი ფხეხებია. ზოგი თხილს გლევს, ზოგი ატამსა ჭამს, ზოგი ქათამს დასდევს. (2011, 303)

ხშირად ნაწარმოებში ასახული ვითარება მკაცრად კომიკურია, მაგრამ დაზარალებულების გულწრფელი ტკივილი, დაკარგული ბუნებრივი ყოფის გამო, მწერალი ქალის იუმორის უდიდესი გრძნობით კომპენსირდება. მოთხრობაში მარკირებულია თანამედროვე ქართლელის ოპტიმისტური მსოფლალქმა, მოულოდნელობებისადმი მისი მდგრადობა:

გაუგდიათ ფეხქვეშ თადეოზაი, ლამის ასი წლის ბერიკაცი და შემდგარან წიხლებით, ხუთი მაინც ურტყამს. [...] მერე ვხედავ, ნოქარი როა, კოჭლი მარიანა, მიაყენეს ხეს და ესროლეს იქავე, არყები უჭირავთ, იყუდებენ, იცინიან. დაკვნეტილი მაქვს ტუჩები სიმწრით.

20 „უცნიდან ვილაც გამუდმებით ყვირის გაუმააარ [...]“ – წერს პოეტი ზ. რატიანი 80-იანი წლების თაობის ტრაგედიაზე ლექსში „ნეგატივი 20 წლის შემდეგ“ და ხაზს უსვამს ემოციური პოლიტიკის დეკონსტრუქციულ შედეგს ქართული ეთნოსის კულტურულ-პოლიტიკურ აწმყოზე.

ჩასობილი მაქ ფრჩხილები ხელისგულებში. აგე, ნოვანთ სანაადრო ვენახში დაჯლიგინობენ, ლამის ძირიანად გაგლიჯონ ვაზი, იტენიან მტევნებს პირში, ისვრიან უმისამართოდ. (იქვე, 304)

ვაზის, როგორც „წმინდა კულტურის“ შერყვნა „ერთმორწმუნე ვანდალისაგან“ ასაჩინობს, ერთი მხრივ, ქართულ-რუსული ერთმორწმუნეობის მითის დასასრულს, მეორე მხრივ, პოსტ-სუბალტერნის მოტივაციას, კიდევ უფრო რადიკალურად გაემიჯნოს რეფლექსურ დონეზე მოსულდგმულე ნეანდერტალელს, რომლის სახესაც აღნიშნულ ნაწარმოებში რუსი ჯარისკაცები წარმოადგენენ.

როსტომას რძალს მკლავზე ექაჩება ერთი, მეორე სასიმიდესთან მიმდგარა და აფსამს, როსტომას რძალი ცალ ხელს ჰაერში აცეცებს, რაღაცას ეძებს რო თავში ჩასცხოს ალბათ, ან მოკლას, ან რამე. მაგისი ქმარი ცოცხალი იყოს, ქვრივად და უპატრონოდ არ ეგდოს ეგ საწყალი. (იქვე, 305)

ქვრივობა, პატრონდაკარგულობა, როგორც ქართული ეთნოსის თვითაღქმის ალტერნატიული მეტაფორა, აქაც თავისი ნეგატიური კონოტაციით თვალსაჩინოვდება: „რა ხარ ეგეთი საცილო, ეგეთი სულ მუდამ დასაცავი, ეგეთი საშაროდ ტკბილი და მადლიანი. რა ხარ ეგეთი სულ ზედ შესაკვდომი, შე დალოცვილო!“ (იქვე, 306). მიმართავს მოთხრობის მთავარი გმირი საკუთარ მამულს და ქართლის, როგორც ქალის ჩაგვრის გენდერული თემა ამოტივტივდება. რობინზონის „ბოსტანი“ აქაა, ბიჭების „დასამარხი ადგილები“ აქაა: „რა უნდათ, სად მოსულან, რამ გააბოროტათ?“ (იქვე, 306) კითხულობს ქართლის ბოსტნების შემოქმედი გლეხკაცი და ვერაფრით გაუგია, საიდან იღებს სათავეს ბოროტება, აგრესია, როგორც ბუნებრიობის საწინააღმდეგო სუბსტანცია. თუმცა რიტორული კითხვის პასუხის ძიებაში, სპონტანურად, იგი საკუთარ იდენტობას განსაზღვრავს:

ფესვები ღრმად მიმდის მიწაში, ფესვებად მიიქსაქსება, ხელები ტოტებად მესხმება ზედ, ფოთოლი მიშრიალდება. ტანი ხისა აქვს, ღონიერი. [...] ჰეეე, მე რა წამაქცევს-თქო, ვფიქრობ, აგე სად გამედგა ფესვი, აგე სად ცამდი ავსულვარ, აგე რა შრიალი გამიდის? კაკალი ვარ! დედ-პაპინემის ჩარგული კაკალი! [...] მე რა წამაქცევს [...] თქვე, ბრიყვებო, თქვენა!.. (იქვე, 308)

თ. ფხაკაძის 2008 წლის ნარატივში „ბოსტანი“ სამშობლოს, „ჩემის“ „სხვისაგან“ გარჩევის არასტერეოტიპული მარკერია, რომელიც მწერალმა ქართულ ლიტერატურაში რუსეთ-საქართველოს ომისშემდგომი პერიოდის ქართული იდენტობის აღსანიშნად შემოიტანა. „ბოსტანი“ თითქოს ის ალტერნატიული იდენტობაა, რომელიც პოსტკოლონიურ სუბიექტს საბჭოური ინდუსტრიალიზაციის მიერ თავსმოხვეული ქა-

რიზმისაგან ათავისუფლებს და მიწათმოქმედი წინაპრების გზას აჯაჭვავს, როგორც ყველაზე ბუნებრივ/ადეკვატურ გარემოს.

თ. მელაშვილის რომანი „გათვლა“ 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს აგვისტოს ომზე მოგვითხრობს ბატალური სცენების, ესთეტიკისაგან დაცლილი ნატურალობით აღბეჭდილი კადრების ჩვენების გარეშე,²¹ ორი ცამეტი წლის გოგონას თვალთ დანახული რეალობის²² საშუალებით. აღნიშნული ავტორი ერთ-ერთია იმ მწერალ ქალთა შორის (პოსტსაბჭოთა სივრცეში), რომელიც ომის თემას ჩაუღრმავდა და ქალის თვალთ დაგვანახა ბანალური, მთელ რიგ მიზეზთა გამო, მანამდე ყოველთვის მამაკაცურ საკითხავად მიჩნეული საკითხი – ომი.²³

ცხადია ერთი რამ: გოგონების ასაკობრივი პრობლემები, კომპლექსები, მათი ოცნებები, ქალური „ინიციაცია“ ყველაზე შეუფერებელ გარემოში მიმდინარეობს, რადგან ქალურობის შტრიხები, შესაძლოა, ყველაზე არასწორმა ქცევამ ჩაანაცვლოს (გოგონები ყოველ წამს შეიძლება ძალადობის ობიექტებად იქცნენ). ეს ერთგვარი ზღვარია მოზარდების საზოგადოებისაგან გაუცხოების, ასოციალურობის, კომპლექსების ჩამოყალიბების მიმართულებით. „გათვლაში“ გაცოცხლებული სიკვდილის შიში, მამების, როგორც უაღტერნატივო ავტორიტეტების გარეშე დარჩენის ფობიური განცდა, იდენტობის დაკარგვის ტოლფასია ნაწარმოებში. „გათვლაში“, ომი მოკლებულია მილიტარის-

21 ირიბი და პირდაპირი ნათქვამის რეკომბინაცია, კვაზისენტიმენტალიზმის მეთოდით აღწერილი მოვლენები ავთენტურობის გრძნობას ბადებს მკითხველში. ირონია, ავტორირონია, დისტანცირება გმირებთან, მოვლენების გარეშეს თვალთ ასახვა, დანაწევრებული მეტყველება, ხერხები, რომელთა საშუალებითაც ისეა აკონძული ოთხშაბათ-პარასკევის მოვლენები, რომ მთავარი გმირის, ცქნაფოს პირადი ტრაგედიის თანაგანმცდელები ვხდებით, თუმცა ომი, როგორც ადამიანებს გარეთ არსებული რეალობა, თავისი სტატისტიკით, გეოგრაფიული არეალით, ეკონომიკური პრობლემებით (ქალაქ გორში არ მოდის წყალი, არ იშოვება საკვები, არავის გააქვს გვამები, ჩნდება დაავადების კერები და ა.შ) მაინც, მეორე პლანზეა გადანაცვლებული.

22 თ. მელაშვილის ნაწარმოების გმირების, ქეთევან გარდავაძის (ცქნაფოს) და ნინო როგავას (ნინცოს) ცხოვრება, პუბერდატის ასაკის თავისებურებები, კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები ბავშვების ფიზიოლოგიური ცვლილებები და ახალი ქვეყნის მშენებლობის გზაზე არსებული სერიოზული დაბრკოლება, საომარი მოქმედებების სახით – ტექსტში ყველაფერი ერთდროულად მიმდინარეობს. ტრეფიკინგისა და აყროლებული ძმორის სუნი გულისრევის ფიზიოლოგიურ გრძნობას ბადებს ომის ეპიცენტრში უპატრონოდ დარჩენილ ადამიანებში, აღნიშნული ფაქტის არამეტაფორულობის კონსტატაციისათვის არაერთ ეპიზოდში ისმის ფრაზა: „დედა, რა ყველა არწყევს ამ ქალაქში“ (მელაშვილი 2010, 46).

23 ბელარუსი მწერლისა და ნობელის პრემიის ლაურეატის, ს. ალექსიევიჩის რომანში „ომს არა აქვს ქალური სახე“, მწერალი ქალი გულისტკივილით აღნიშნავს, რომ ქალებმა ვერ დაიცვეს საკუთარი ისტორია, ვერ დაუჯერეს საკუთარ თავს. ჩვენგან დაფარული დარჩა მთელი სამყარო, მისი წინააღმდეგობები კი – ამოუცნობი (Алексиевич 2012).

ტულ ბუნებას: „ეს რა ომია?“ – არაერთხელ ხდება ტექსტში მოცემული ფრაზის რემარკაცია სხვადასხვა ადგილას. აღნიშნულ რემარკაციას უპირისპირდება სინტაგმა „თუ ომია, ომი იყოს“ კომუნიკაციის ნაწილი, რომელიც სიტყვებს შორის იკითხება, იმ ნარატივის შემადგენელია, რომელიც უნივერსალურად ქალურ ცნობიერებას კვლავ ძალადობრივის გავლენის ქვეშ არსებულად წარმოგვიდგენს. 2008 წლის აგვისტოს ომის თემაზე შექმნილი სხვა ლიტერატურული ტექსტებისაგან განსხვავებით, თ. მელაშვილი აღწერს იმ საერთო კულტურულ პრობლემებს, რომლებიც გლობალური ნიშნითაა აღბეჭდილი (მთავარი ვირტუალური გმირი აღნიშნული ნარატივისა, რა თქმა უნდა, თავად ავტორია, რომელიც ესთეტიურად გაიაზრებს საკუთარ ყოფას, მაგრამ თავად ჩრდილში დარჩენას ამჯობინებს). შეიძლება ითქვას, რომ თ. მელაშვილი²⁴ ერთ-ერთი პირველია იმ ქართველ მწერალ ქალთაგან, რომლებიც ფემინისტურ თემებს შეეხნენ იმდევარად, რომ უმთავრესად, დისკრიმინაციის, მასკულინური კრიტიკის ობიექტად არ იქცნენ. ვფიქრობ, მწერალმა დიდი სიფაქიზით შეარჩია რუსეთ-საქართველოს ომის თემა საკუთარი სათქმელის მკითხველამდე მისატანად და მან წინ წამოსწია ის სოციალურ-პოლიტიკური პრობლემები, რომლებიც სწორედ პოსტკოლონიური საზოგადოებებისათვის დამახასიათებელ კრიზისებს აღწერს.²⁵ ფრაზა: „ვინმემ რამე გიქნათ“ (მელაშვილი 2010, 34) – მეზობელი ქალის რეპლიკა უპატრონოდ მოზორიანე მოზარდების მიმართ, ააშკარავებს ქალის დამცირებულ, ტრაგიკულ, დათრგუნულ მდგომარეობას პოსტსაბჭოთა, პატრიარქალურ საზოგადოებაში.²⁶ „გათვლის“ ტექსტი სწორედ ფემინისტურ

24 საცნაურია, ერთი პასაჟი რომანიდან „გათვლა“, როცა გოგონები შეიპარებიან ქალაქიდან გაქცეული მეზობლის სახლში და იცვამენ მოხდენილ ტანსაცმელს, იპრანჭებიან სარკის წინ. რომ არ ვიცოდეთ რა ვითარებაა გარეთ – ქუჩაში, სადაც ციდან ჭურვები ცვივა, ადგილი აქვს მოროდორობას, ნარკომოვაჭრებს კი შეუცვლიათ სტრატეგიები, ახლა უკვე ისინი მოზარდებს „ასაქმებენ“ საკუთარი ბნელი საქმეების დასაფარად საზოგადო თვალისგან და ა. შ. ვერც მივხვდებით, რომ რომანის ინტერტექსტი ქართულ-რუსული ურთიერთობების ჩიხია.

25 „გათვლის“ ტექსტში, ასევე, აღწერილია სქესობრივი მომწიფების საკმაოდ რთული ფაზები, რომლებსაც ნაწარმოების მთავარი მოქმედი პირები: ნინცო და ცქნაფო გადიან, განსაკუთრებით ნინცო, უდედოდ გაზრდილი გოგონა, უფრო სწორად, უარყოფითი რეპუტაციის დედის მიერ მიტოვებული ბავშვი. სპეციფიკური პრობლემის გამო, ნინცო ორმაგი დარტყმის საფრთხის ქვეშაა, რადგან ტრადიციული საზოგადოებისაგან იგი გარკვეული დოზით მარგინალიზებულიც კი არის.

26 ცხადია, 1980-1990-იან წლებში ქალმა ფსიქოლოგიური და სოციალური ადაპტაციის მეტი უნარი გამოავლინა, ვიდრე მამაკაცმა. ზოგადად, გენდერული საკითხის საფუძვლიანი კვლევა თანამედროვე ქართულ ნარატივში ახალი ლიტერატურული დისკურსების და მხატვრული ნარატივების საფუძველზე იქნება შესაძლებელი, თუკი ლიტერატურული რეფლექსირება უფრო მაღალ ნიშნულს მიუახლოვდება, ვიდრე დღესაა.

პრიზმაში გვიჩვენებს ომის არაქალურ სახეს და ამავედროულად, ომის და ზოგადად, ძალადობის თემას მასკულინური სისასტიკის არეალში ტოვებს. როგორც ბ. წიფურია შენიშნავს:

კოლექტიური წარმოდგენები, რომლებიც სოციოკულტურულ სივრცეს ამთლიანებს, ერთი მხრივ, იქმნება, როგორც კულტურული, პოლიტიკური, სახელმწიფოებრივი რეალობის რეფლექსია, თუმცა, მეორე მხრივ, ამ რეალობაზე ზემოქმედების ძალა აქვს. (2016, 150)

ესაა ნიშნები, რომლებითაც პოსტსაბჭოთა საქართველოს გარდამავალი საზოგადოებრივი რეალობა ხასიათდება. ამავე დროს, ეს პროცესი კულტურულ და სოციოკულტურულ სივრცეთა ურთიერთქმედების ბუნებასაც წარმოაჩენს.

დასკვნა

განხილულ სალიტერატურო მასალებზე დაყრდნობით, აღვნიშნავთ, რომ დაქვემდებარებული ინტელექტუალის ადეკვატური რეაქცია მეტროპოლიურ ძალადობაზე, მიმართულია პოსტკოლონიური სუბიექტის ცენტრალური პრობლემური თემების დაფიქსირებისა და მათი გადაწყვეტის გზების ძიებისაკენ. ცხადია, ახალი იდენტობის პრეტენზიის მქონე ინტელექტუალური ფენა კულტურული დაქვემდებარების ახალ სტრატეგიებს იყენებს, მაგრამ ექსტრემალურ ვითარებაში, იგი ვერ თავისუფლდება სტერეოტიპული ქცევისაგან, რადგან, საომარ ვითარებაში, კვლავ „რიტუალურობას“ უბრუნდება. შინაგანი წინააღმდეგობების მიუხედავად, 2000-იანი წლების დისკურსებში იქმნება სტერეოტიპულობის ნგრევის ლოგიკური მოთხოვნილება. ფიგურალურად, პოსტკოლონიურ სუბიექტს დაბადების ტრავმა არ განელებია, არ შემდგარა დამოუკიდებელ არსებად. ზემოთ განხილული ნაწარმოებების მთავარი გმირები, „ახალგაღვიძებული“ ადამიანებით, საკმაოდ მძაფრი კრიტიკული დისკურსის შემოქმედებად მოგვევლინენ, მათი კრიტიკის ობიექტი კი, უპირველესად, თანამედროვე ქართული რეალობაა. ამდენად, კონფლიქტის ლიტერატურული რეფლექსია მიმდინარე პოლიტიკური და სოციალური სიტუაციის გაცნობიერების საშუალებაა.

ნაციონალური თვითიდენტობის განსაზღვრისათვის მნიშვნელოვანი შეტყობინებების შემცველი ზემოთ განხილული ტექსტები ასახავენ თანამედროვე ქართველი ავტორების რეცეფციებს რეგულარულ ისტორიულ ტრავმაზე. ახალი ქართული ეთნოსის სუბიექტი „პოსტ-სუბალტერნი“ ქმნის რეალობას, რომელსაც საბჭოთა კავშირის ვირტუალური პოსტსაბჭოთა კავშირით შეცვლა უნდა, მაგრამ იგი საკუ-

თარ თავში საბჭოური სტერეოტიპების/მიტების დაძლევისკენ არაა მიმართული და კვლავ აღნიშნულ დროში ჩამოყალიბებული პარადიგმების აბსოლუტიზაციას მიმართავს.

დამოწმებანი

- ამირეჯიბი, ჭაბუა. 1990. კაცი ბჭობდა, ღმერთი იცინოდაო. *ლიტერატურული საქართველო* 21: 2–3.
- ანდერსონი, ბენედიქტ. 2003. წარმოსახვითი საზოგადოებები. თბილისი: გამომცემლობა ენა და კულტურა.
- ბაბუნაშვილი, ვახო. 2008. ფანდარასტული ომი და წაგებული მშვიდობა. *ცხელი შოკოლადი* 41: 15.
- ბაბუნაშვილი, ვახო. 2008. ომი, რომელიც უნდა მოვიგოთ. *ცხელი შოკოლადი* 41:14.
- ბარბაქაძე, დავით. ფერხულის შესახებ. *Netgazeti.ge*. [https://netgazeti.ge/opinion/16660/\(8.10.2012\)](https://netgazeti.ge/opinion/16660/(8.10.2012)).
- ბურჭულაძე, ზაზა. *adibas*. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- ბულაძე, ლაშა. 2009. *ლიტერატურული ექსპრესი*. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- გამსახურდია, ზვიად. 1989. სამეგრელოს საკითხი. *ლიტერატურული საქართველო* 44: 6–11.
- გელაშვილი, ნაირა. 1994. ზუსტი შეფასების ძიებაში. თბილისი. *ლიტერატურული საქართველო* 1: 4.
- გელნერი, ერნესტ. 2003. *ერები და ნაციონალიზმი*. თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“.
- გოგიბედაშვილი, დავით-დეფი. 2010. *ბალები*. თბილისი: გამომცემლობა „სიესტა“.
- კალანდია, გენო. 1993. ჩვენ აუცილებლად დავბრუნდებით. *ლიტერატურული საქართველო* 43: 6.
- კილანავა, ცირა. *ქართული ნაციონალური დისკურსის ფორმირება: საქართველოსა და რუსეთის იმპერიის მარკირების მოდელები და ქართული ნაციონალური თვითიდენტიფიკაცია მე-18 საუკუნის დასასრულისა და მე-19 საუკუნის ქართულ ლიტერატურაში*. დისერტაცია. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი. თბილისი. 2013. <http://iliauni.edu.ge/uploads/other/1/1467.pdf>.
- კიკნაძე, ზურაბ. 2008. მიჯაჭვული ამირანი. *ცხელი შოკოლადი* 41: 168.
- კორძაია-სამადაშვილი, ანა. 2009. მე მომკლეს, დე. *ლიტერატურული გაზეთი* 9: 3.

- მამარდაშვილი, მერაბ. 1989. ყველაფერს თავისი ლოგიკა აქვს. *თბილისი* 139: 6.
- მეგრელიშვილი, გურამ. 2010. iratta.ru. *ცისკარი* 10:10.
- მელაშვილი, თამთა. 2010. *გათვლა*. თბილისი: გამომცემლობა „დიოგენე“
- მიბჩუანი, თეიმურაზ. 1996. აფხაზები და აფხაზური ენა. *ლიტერატურული საქართველო* 26: 4.
- მიმინოშვილი რომან და გურამ ფანჯიკიძე. 1989. სიმართლე, მხოლოდ სიმართლე. *ლიტერატურული საქართველო* 48: 2-15.
- მინაშვილი, სერგი. 1992. ფაზილ, ჰაი, ფაზილ. *ლიტერატურული საქართველო* 5: 4-5.
- მიშველაძე, რევაზ. 2002. მტერს მტერი დავარქვათ. *ასი (100) მწერლის გაზეთი* 13: 1.
- მოხელის სამაგიდო ლექსიკონი. 2004. შემდგ.: სამსონ ურიდია და სხვ.; რედ.: ვაჟა გურგენიძე, 483. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=17064> (21.10.2014)
- მურა, ჟან-მარკ. 2012. *ფრანკოფონიური ლიტერატურები და პოსტკოლონიური თეორია*. თბილისი: გამომცემლობა „მწიგნობარი“
- ოდილავაძე, ზურაბ. 2014. *რეისი ორპირი – თბილისი – სტოკჰოლმი. 2000-2020 წლები*. <http://iveria.biz/print:page,1,673--.html> (22.10.2014)
- ოდიშარია, გურამ. 1996. ჩვენ დავბრუნდებით. თბილისი. *ლიტერატურული საქართველო* 39: 10.
- სანიკიძე, ლევან. 1994. გვეკითხა მაინც. *თბილისი* 66: 4.
- სვანიძე, ნატალია. ქართულ-აფხაზური პოსტკოლონიური კონფლიქტი და ქართულ-რუსული კულტურულ-პოლიტიკური ურთიერთობები. *კადმოსი* 7:147-162. <https://kadmos.iliauni.edu.ge/index.php/kadmos/article/view/220> (3.04.2017)
- სუხიტაშვილი, თამარ. 2008. ზურგი. *ცხელი შოკოლადი* 42: 56.
- ტურაშვილი, დავით. 2008. იყო და არა იყო რა. *ცხელი შოკოლადი* 41 (2008): 168.
- ტურაშვილი, დავით. 2012. *იყო და არა იყო რა*. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- ფანჯიკიძე, გურამ. 1993. საქართველო ახლა ჰგავს ჩასაძირად განწირულ ძირგამომპალ ნავს. *ლიტერატურული საქართველო* 43: 4.
- ფანჯიკიძე, გურამ. 1994. კითხვები დახვედრის შემდეგ. *ლიტერატურული საქართველო* 15: 3.
- ფხაკაძე, თამარ. 2008. ბოსტანი კონფლიქტის ზონაში. *21-ე საუკუნის მოთხრობა*, 303–308. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- ქართველის მწერლების მიმართვა. 1993. *ლიტერატურული საქართველო* 38: 1.

- ქარჩხაძე, ჯემალ. 1994. როცა სამსხვერპლოზე შენი ქვეყანაა. ლიტერატურული საქართველო 8: 11.
- შათირიშვილი, ზაზა. 2005. ნარატივის აპოლოგია. თბილისი: ქრისტიანული თეოლოგიისა და კულტურის ცენტრის გამომცემლობა.
- ჩქვანავა, გელა. 2006. ტორეადორები. თბილისი: გამომცემლობა დიოგენე.
- ჩქვანავა, გელა. 2008. დაუმთავრებელი ამბავი. თბილისი: გამომცემლობა დიოგენე.
- წიფურია, ბელა. 2016. ქართული ტექსტი საბჭოთა/პოსტსაბჭოთა/პოსტმოდერნულ კონტექსტში. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- ჭილაძე, ოთარ. 2009. ღრუბელი. ინტერვიუ ქეთევან. სადღობელაშვილთან. არილი. <http://arilimag.ge/%E1%83%9D%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%A0-%E1%83%AD%E1%83%98%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94-%E1%83%A6%E1%83%A0%E1%83%A3%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98/> (25.03.2021).
- ჭილაძე, ოთარ. 2014. ღრუბელი (დიალოგები). რედაქტორი ზვიად კვარაცხელია. ინტერვიუ ავსტრიული გამომცემლობის „დი პრესისის“ ჟურნალისტ ედუარდ შტაინერთან (გერმანულიდან თარგმნა ნანა გრიგორაშვილმა), 6–25. თბილისი: გამომცემლობა ინტელექტი.
- ჯანდიერი, კოტე. 2011. გლობალიზაცია. 21-ე საუკუნის ქართული მოთხრობა, 464–492. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- ჯანიკაშვილი ბასა. ჯანიკაშვილი, ბასა. 2010. ომობანა. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- Алексиевич, Светлана. 2012. У войны не женское лицо. <https://litportal.ru/avtory/svetlana-aleksievich/kniga-u-voyny-ne-zhenskoe-lico-115045.html> (25.03. 2021).
- Chacrabarty, Dipesh. 2000. *Provincialising Europe*. Princeton: Princeton University Press.
- Дильтей, Вильгельм. 1996. *Описательная Психология*. СПб.: Алетея. <http://www.klex.ru/31c> (05.04.2017).
- Layton, Susan. 2005. *Russian Literature and Empire: Conquest of the Caucasus from Pushkin to Tolstoy*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Moor, David Chioni. 2001. Is the Post-in Postcolonial the Post-in Post-Soviet? Toward a Global Postcolonial Critique. *PMLA* 116, Number 1, January: 111–128.

- Said, Edward. 1978. *Orientalism*. https://monoskop.org/images/4/4e/Said_Edward_Orientalism_1979.pdf (22.03.2021).
- Thiong'o, Ngugi wa. 2004. Decolonising the Mind. In *Literary Theory: An Anthology*. Second edition, ed. Julie Rivkin and Michael Ryan, 1126–1150. Oxford: Blackwell.
- Waugh, Patricia. 2006. *Literary Theory and Criticism*. An Oxford Guide. Oxford: Oxford University Press.

Natalia Svanidze
New Vision Unuversity

Literary Reflections of Georgian Authors on the 2008 August War

Keywords: *Subaltern, binary oppositions of “us” and “other”, the colonizer and the colonized, the center (metropolis) and the periphery, the occident and the orient.*

“I do not advise scuffling [...] to maintain our dignity, we need to be firm with the Russians” (Chiladze 2014, 23).

The pre/post-colonial critique supporting the lengthy decolonization process has continued for more than two centuries¹ in Georgian literary² and media discourse. For almost three post-Soviet decades, Georgian-Russian relations have been the most topical and problematic issue influencing the political, societal, and cultural reality of the sovereign state of Georgia. Today, scholars agree on the applicability of postcolonial theory to various national cultures which have experienced similar Soviet/post-Soviet domination. Two centuries of Russian domination in Georgia was ended in 1991 with Georgia declaring its independence from the USSR on April 9, and the official dissolution of the USSR on December 26. In the wake of those events, like other Soviet Republics and Eastern European states, Georgia started to face a new political and social reality, which was reflected in her literature/culture.

1 I mean Georgian society's discontent about a breach of the 1801 Treaty of Georgievsk. What is meant is the discontent spurred in Georgian political thought as a result of the violation of the Treaty of Georgievsk from the 1780s. The provisions concluded in 1801, but here it must be added that the assumption of a continued rejection of the Treaty of Georgievsk is part of the Georgian national narrative, but it has not been empirically investigated. Loss of national identity and emphasizing the sadness caused by this event were key themes of Georgian romanticism (early 19th century).

2 Dissident Georgian literature continues anti-colonial literature discourse's primary intent, his aggressively reacting to Imperialistic faults.

Cultural processes in post-Soviet Georgia were strongly influenced by the works of Georgian public figures of the Soviet/post-Soviet period, including A. Bakradze (1990), M. Mamardashvili (1989), Z. Gamsakhurdia (1989), G. Panjikidze (1989; 1993; 1994), L. Sanikidze (1994), N. Gelashvili (1989), and others. Of special note are essays³ written in the 1990s and the last interviews of Georgian writer and Nobel Prize nominee Otar Chiladze, who, in his analysis of the 2008 war, notes:

The conditions have not escalated to war [...] it is just that this creeping undeclared war has been uncovered; visible and apparent to everybody once more. (2014,13)

According to Chiladze: “We were not ready for a war, however, we acted as if we could not upset our long-time enemies and played along in this ordeal” (Ibid., 14). Such claims reveal the writer’s commitment to the national concept of washing away “the accumulated sludge of slavery” amassed for centuries; it portrayed the will of a cultured Georgian to recover his “true face” and historical memory. The author declares that the August War, which we called “a two-day war,” is only a small part of the war “started by Peter I” (Ibid., 15). O. Chiladze believes that politicians’ talk about a Georgian-Russian friendship is false. He emphasizes that the two ethnicities “have never been on friendly terms.” Despite his personal respect for Russian people and culture, the author views the Russian state as driven by a totally different mechanism”:

[...] I was a friend to a number of Russian writers, but ended the friendship when they did not comment on the current events and [when I saw] none of them had the courage and dignity to say that Georgians were no aggressors. (Chiladze 2014)

The representation of post-colonial discourse in the thinking of classical authors is actively pursued by literary figures associated with Georgian literature of the 2000s. In his article “Chained Amiran,”⁴ Professor Zurab Kiknadze (2008, 168) poses the following questions:

- A. What is patriotism for the Georgians?
- B. Is there another mechanism to unify the nation?
- C. What are the results of consolidating the nation around patriotic and national ideas?

He answers that simplistic stereotypes of “being oppressed by others” do

3 These texts belong to the basic category of the new Georgian identity. Despite extensive cultural engagement with an imperialistic government, the author isolated himself from society in the 1980s-1990s.

4 Amiran is a hero of Georgian epos also chained to the Caucasus Mountains, like Prometheus.

not provide an opportunity to rationally analyze reality, and keeps us captured in old metaphors. He names the false underpinnings of the nation's collective ideas in the transitory era as the main obstacle to post-Soviet social progress. These notions include normative knowledge and conventional ideas marked in the scope of national discourse: "eternally considering what our past was like, what we were yesterday" (Kiknadze 2008). Kiknadze highlights the negative influence of the "call of blood"⁵ on the most recent two decades of Georgian history, the activation of phobias among non-Georgian ethnic groups, and the influence of imaginary stories (Anderson 2003) on national identity. He regretfully states that the revived national movement was "one big failure" in our history (Kiknadze 2008). Kiknadze's literary narrative is geared towards the denial and critique of the consciousness of the self (Дильтей 1996). He believes that the process that followed a timid and complex course unexpectedly exploded and a new values system replaced the outdated values. If being a Georgian in the Russian Empire was to be perceived as being a metaphor of a victim and a martyr (as in A. Tsereteli's poem "Amiran", 1883), allusions to the myth of a chained hero to depict the state of the nation had firm grounds. A strong will to be freed from phantoms of the past and escape the Soviet-Slavic influence can be felt in the literary sketch "War that We Must Win"⁶ (Babunashvili 2008, 14). "If there is no more love in the words, then a war is inevitable" (Ibid.) – the author concludes at the end of the article.

The novel "Gardens" (Gogibedashvili 2010) was published as a separate book in 2010, two years after the war between Russia and Georgia. The writer, who witnessed the events of the August War, attempts empathy instead of being just an outside observer of the conflict. The writer shows, on the one side, the destruction of peace, dreams, and the birth of a new generation of Georgian family through military and political violence, and on the other side,

5 Here: Georgian ethno-nationalism.

6 Printed in the journal "Hot Chocolate" in August of 2008 in Georgia. The author labels "Slavophilic" (a person who greatly admires the Slavic peoples and their languages) tendencies in Georgian society as "Georgian Absurd". To the same absurd he attributes the singing of popular Russian song "Den Pobedy (the day of victory)", in Georgian restaurants. According to the author, this song is far beyond the Georgian social context, as it was a hymn of the Soviet Union in a period when it was no better in terms of brutality than fascist Germany. Next to this, the same author, in his article "Fandarastic" ("Kokoity Fandarast" was an Ossetian slogan in an attempt of peaceful opposition to then de facto president of South Ossetia, Eduard Kokoity) War and the Lost Peace", criticizes the epitome of "militaristic hymnography" – "The water of Psou" (a popular song in the pre-war musical environment) which reveals that Georgians are preparing for war and rejoices the romanticism of war and self-sacrifice. The author reveals the same contempt for mass culture "masterpiece" "Kokoity Fandarast" (discontent for a salacious interpretation of Ossetian words must have welled up in Ossetian).

another culture's unjustifiable, capricious, and deadly desire to invade and possess someone else's country. D.-D. Gogibedashvili emphasizes Russia's inclinations to reclaim the ex-colony's territory by repeatedly stating historical facts. In this context, frequent use of verbs of violence e.g. "bombing", "invasion", "launching", as well as the representation of national trauma, the annexation, serve as subtle reminders of the prolonged state of trauma imposed upon the annexed country. Through this state, the "post-subaltern" ⁷ has a better understanding of the destruction left in the wake of colonial authority and is forced to "put out the fire of the violence and smash the colonial complexes" (Waugh 2006, 347) by any means available: media propaganda, regular informational updates to the international community, and through rallies (though some of them might look like conspiracy theories).⁸

The author observes that the two-century-old (since the Treaty of Georgievsk) Georgian-Russian intellectual resistance is not over yet, it "is always on;" on August 8, 2008, it simply moved into the "Gardens" — Georgian land. The war, which has been transformed into mass military violence, penetrates the universe of a peaceful dweller, destroys his almost harmonic life, his cultural peace, and undermines love (not to mention making ordinary conduct of life impossible). This text has the ability to exploit, give feedback, avoid, oppose, evade and accept the existing cultural influence (Moura 2012, 68–69). D.-D. Gogibedashvili, as well as Z. Odilavadze, co-relate the war with the development of a person's abnormal psychosomatic behavior, which must be restrained and/or eradicated by an external entity unrelated to the two sides, since the weapon of violence is in the hands of an unpredictable neocolonialist. The protagonists' discourse in both writers' works implies the same naïve admiration for anti-violence political messages from the West "the Protector" as conventional media discourses of the period:

A protest rally staged in Tbilisi that evening and the visit of five presidents had calmed Dato down a little. Sitting by the TV, he cried full-heartedly, together with the protestors. US Senator John McCain's statement was aired: "Today, we all are Georgians!" "You're a good guy, McCain, a goo-oo-d guy," Dato exclaimed, and soon fell asleep. (Odilavadze 2014)

7 Our marker highlights that even in the Soviet Empire, the Georgian subaltern experienced intellectual transformation into a post-Soviet subaltern. Yet, after the complete destruction of the USSR, a new type of social subject "post-subaltern" (a subject who depends on Soviet chimeric complexes) was formed. Subordination did not disappear from the mentality of the post-Soviet Georgian at once (it is still in the open/hidden search of an influential clan or political subject). See Svanidze 2015, 163–175.

8 The fact that Russians did not touch Stalin's monument during the invasion of Gori in 2008 is perceived in the novel as a statement of the metropolis' covert goal – a hope to reinstate the post-colonial regime in Georgia.

The literature of the 2000s highlights an excessive hope for support from Western political powers; a shifting of the responsibility to others; and naïve elation, with which the writer watches the visitation of great European political leaders to Georgia.

Clearly, self-identification and overcoming the colonial period stereotypes have been considerably delayed. The gestures of solidarity from the West towards a post-Soviet country oppressed by the metropolis, have almost reached a Manichaeistic level.⁹ In the discussed text, we can clearly observe the general mood in society and the main paradigm of the conventional media discourse in the 2008-2010 period:

a) Hypersensitivity to the reflections coming from the West, which raises the same senses in the fulfilled human that were discussed by M. Mamardashvili in the 1980s (1989, 6);

b) There is no indication of responsibility for their actions from the victims' side.

Those who have experienced the war, as described in the “Gardens”, are people with battered self-esteem. The uprising of a rational man is still far ahead.

Pathetic lexicology is typical for the protagonist's diary in the “Gardens,” but this “flaw” unerringly reflects a degree of influence of postcolonial epoch clichés on the subaltern. The novel's protagonist sublimates his national failure through the contorted communication of a mythical-northern “I-don't-care” (Gogibedashvili 2010) demon; otherwise, he would struggle to acknowledge that he has been defeated, on the physical and spiritual level. Instead, he adapts to his defeat and tries to demonstrate his courage in a virtual world.

Then they will stay – and what about Tolstoy? And how do you deal with Dostoyevsky?! No, man, my hate has reached an irrational level, I'm done talking about them! [...] well, for two hundred years at least! [...] we'll see about it after that. (Odilavadze 2014)

This text, containing a message of transference – finding another “place” to hold trauma – as a way of determining self-identity against a national catastrophe, demonstrates the way the modern Georgian author regards the historical fact of that trauma.

In many cases, the trivial and meta-rhetoric lexical codes used in post-Soviet Georgian media, are comprised of the most commonly used quotations: toilet thief (Gogibedashvili 2010, 134) Russians, bears, pigs, and the evil generation.¹⁰ These serve the same strategy as the following paradigm markers:

9 Manicheism here as: dualism, two pillars of the world, good and evil.

10 See also: Bestavashvili 2010.

guests, owners, sacrifices, and god's wrath. The author leaves us with the very same messages that are being critiqued by modern liberals as being the mentality of a post-Soviet Georgian citizen: a) Quasi-sentimentality; b) Conservative theories of global politics; c) Apology of a patriarchal life.

The means of verbal threats against neo-colonizers abound in the novel, as does lecturing of the metropolis agent's phantom using of legal language. The use of such terms as occupation, intervention, aggression, etc. allows the author to evoke the traumatic memory of a colonial past, which are only nominally useful as a post-subaltern's (as the author himself is a subordinate) strategy to speak to a post-colonial subject. It is insufficient to stir, awaken, and shake up the dormant national pride. He depicts the crippled face of imprisonment and reminds the subject, who is trying to claim self-identity, of captivity. The collected stereotypes of the colonial period-co-religionist (carrying the same fate) Russia, insatiable Empire, and others, have been re-awakened in the post-traumatic period. The myths of co-religious unity and "friendship of the nations" that had collapsed, and the ugly essence of imperialism, became apparent: the natural desire for an appropriation of everything, assimilation of the nations and stagnation, artificial of the periphery's culture and everyday life. The verdict given to the occupants in the protagonist's monologue in Gogibedashvili's "Gardens" is a call for repentance in the Russian-Georgian relationship – an a priori act of humanity, which the subordinate is expecting of the metropolis' authority. As such, the main stereotypes are only present in the writing.

According to D. Barbakadze,¹¹

Nobody sees better than the colonizer whether a degree of freedom really enlarges the former colony or whether it has a fictional independence, with all of its classic attributes [...] the only course taken by any Georgian government that strengthens individuality and the cultural/rational can be alarming for Russia [...] for now, Russia watches the regular wasting of cultural resources in Georgia with content and minimal loss. (2014)

Contempt for looting, as a quasi-cultural development, was suggested in D.-D. Gogibedashvili's text as a peculiarity of the Russian national character; the cruelty as a sign of inferiority complex and cynicism as a way to conceal sin: "They were raping the girls and then torturing them again [...]. I saw their cynicism, and everyone did, throughout these 200 years" (2010, 268–269).

11 D. Barbakadze is a poet and writer with a background in philosophy and psychology. He abandoned a standard academic career to pursue independent projects in Georgian and German literature. D. Barbakadze has been a member of the European Writers' Union "Kogge" since 2007.

Despite its shock value (“epatage”)¹², Z. Burchuladze’s¹³ novel “adibas” serves as a parody of the post-soviet subject falseness. It flows in an introverted way in the consciousness of “transitional” society’s product. This subject clings to mythical, historic ideas with one hand but guides himself to the European, ecumenical consciousness with the other. The road to the latter is often barred by false western values, such as hypersexuality, copying of mass culture elements, or various kinds of violence, which prevents the subject’s newborn consciousness from claiming its identity.¹⁴ Seemingly, this obscene anti-hero is a generalized reflection of the new generation, who associate their self-identity with the post-modern generation that rejects the authorities. It can be disputed as to what extent he can conduct simultaneous reflections or a locally cultivated post-modern concept, through the sense of protest that he reminisces in an indecent form (Burchuladze 2009, 22).

The “Georgian” understanding of traditionalism causes repulsion in the author-narrator, while the government’s political reflection, since its transition/perestroika (in 1984), abuses his subjective view of liberty. The subaltern from “adibas” is full of doubt towards the “independent” future promised by the leaders of the national movement of the 1980s. The feeling of total insecurity presented in the novel serves as a basis of the protagonist’s “anti-NATO” discourse:

The next step is NATO. The Georgian flag with the five crosses and NATO’s flag with vectors, intercrossed on their edges, at each end of the text [...]. A simulation of something that will never happen. The bus continues on with a rattle. (Ibid., 38)

The intellectual resistance in the “mainstream” cultural generation has stated its private claim via literary artifacts, converted in a “derogating” way.¹⁵ Z. Burchuladze’s protagonist, who has gone through at least two conflicts with Russia (the Abkhazian War and the Ossetian conflict), is equally irritated by all cultural markers of the globalized human: “touristic wisdom” (Burchuladze 2009) and American optimism, English arrogance and European pragmatic attitude, Russian carelessness and Chinese obedience, but above all, “Georgian Khinkali” (a popular traditional Georgian dish) (Ibid., 66) as a marker of

12 Epatage (French) – a scandalous act to deliberately oppose the norms of society and generally-accepted norms of behavior.

13 A contemporary postmodern Georgian novelist and dramatist. His narratives often shock the audience with his experimental way of writing and provocative themes.

14 The sexual act described on the very first page of the novel is like a quasi-reflective act, used by a victim of violence to forget a past trauma.

15 I mean negative events staged by the “traditional” part of Georgian society concerning the publishing of E. Deisadze’s “Last Crap” (Georgian play on the words “Last Supper”).

Georgian essence. He “hates” political intrigues, as a social activity inherent to post-soviet Georgia: “The USA may attack Russia [...] because of Georgia...” (Ibid., 71). Any kind of conjuncture, political, among the others drives the protagonist to a nervous breakdown:

This is a great leader’s smile, a leader on the verge of sanctity. He is already a superhuman/ Übermensch (Gr.). There is nothing else beyond this, only lightning and insanity. (Ibid., 149)

The author parodies the phonetic structure of the most up-to-date political slogans in the media, “roses”, the main symbol of the Rose Revolution, and worn-out phrases from the soviet period, “the leader’s smile”, “the idea of Übermensch (superhuman)”, “on the verge of sanctity”. “Profanities” in the text are literary strategy, allowing him, a “son of a hopeless nation with no political present”, the freedom to conserve his choice, words and antisocial thoughts on a verbal level: “A reserve trooper is like Viagra for me. [...] the war itself is an imitation of sex, or it’s the other way around – sex is an imitation of the war” (Ibid., 194).

For the protagonist of “adibas”, war is a form of psychical interaction between genders. Sex is one of the oldest means of monopolistic power, as is culture, in general (Said 1978). The obscene foreground cannot hide the key messages that the author leaves for the reader. The author notices a certain inevitability in the strange fate of this small ethnos. He sees that Tbilisi – the capital of post-Soviet Georgia, is a totally unpredictable geographic area, so small that “neither terrorists, nor cocaine dealers, nor paparazzi, nor black students in white tennis shoes could establish themselves there” (Ibid., 194).¹⁶

Self-Identification in the 1980s

A new process of discovering self-identity (previously conducted in the 1980s) emerges in the urban space in the 2000s. In post-Soviet Georgia’s context, “the urban intellectual” discourse creates the markers that manage “becoming a Georgian nation” in the present, uniting the past and the future in our own time.¹⁷

16 “Black people with tennis shoes” is one of the stereotypes that mark the Georgian subaltern’s “middle Eastern” oriental attitudes and xenophobic consciousness.

17 This issue of “Hot Chocolate” dedicated to the August 2008 war is an object of my research. It reflected the ideas of a number of intellectuals about Russian aggression as the metropolis’ aggression. I also researched the “Freedom Diaries” of 2008 as an anti-violence sub-cultural narrative in my dissertation.

D. Turashvili¹⁸, in his novel “Once Upon a Time”, notes that the necessity for a hero/leader has confronted the phobia of personal freedom in Georgia. “It’s all the same to the Russians” (2008, 137) – an observation by one of the above-mentioned novel’s heroes, a Lithuanian friend, becomes relevant again during the August war/in the post-war period: “But the Russians, for some centuries onward, ask obedience of us in exchange for truly marvelous books. However, we cannot abide it,” (Ibid., 168) – notes the author after evaluating the events of April 1989 (The April 9 tragedy, also known as Tbilisi massacre or Tbilisi tragedy, refers to the events in Tbilisi, in the Georgian Soviet Socialist Republic, on April 9, 1989, when an anti-Soviet demonstration was brutally crushed by the Soviet Army, resulting in 21 deaths and hundreds of injuries).

For those who carry the political tendency of turning into Russophiles and create the basis for the myth of two Russians – the democratic one vs. the Soviet camp one – D. Turashvili keeps persistently repeating: “there is only one Russia” (Ibid.). The author is in the lines of those who crush this secondhand post-Soviet mythologem. The main purpose of this discourse in the text is an escape from the Russian space, victory over soviet “inertia”, an increase in the level of education, the development of a European outlook of consciousness. The absolute aggression, expressed by the author towards Russian culture on a verbal-communicative level, becomes valid in the days of the Russia-Georgia 2008 war: “I am embarrassed now, but back then I did consider taking the kids outside, bringing out Russian books and burning them in front of my children” (Ibid.).

G. Megrelishvili, in his novel “Iratra.ru”¹⁹, reveals the ugly face of the 2008 war in many ways: through activities of people of different social stance and different psychological type, who have been equally affected by the war. Some of them have been awakened and given “the ability to release previously accumulated protest energy” (2010, 10).²⁰

18 D. Turashvili Modern Georgian Writer, novelist, all his life and acts are the fight-against subalternity. His novel “Jeans Generation” has already been published in five European countries, he is the author of numerous Georgian best-sellers.

19 The author of the historical part of the novel is T. Demetrashvili.

20 The image of “Iratra.ru” anti-hero Joba, marks hostile ethnic environments, which unfortunately formed the Georgian geopolitical reality. The author gives Joba, a subject with dual ethnicity, evil traits that this “apocalyptic demon” performs during the war. Human losses are excessive. Thus, reasonable doubt takes place: whether the author, just like a classic “post-subaltern”, is trapped in post-colonial stereotypes. Based on the novel title, just as Ossetians that live in Samachablo (South Ossetia’s ancient Georgian name) are tied to Russian dominance, so Ossetian ethnos’ consciousness is tied to the Russian empire.

In B. Janikashvili's novel play "War Game"²¹, like in "adibas", I can identify the method of reality's critical parody as a post-modern strategy of reflecting the undesirable current state of events. The author disputes the grotesque reality; as a subordinate, he can neither change the reality nor put it on a new platform. He is a child of a generation that has survived the metropolitan abuse and is full of mythological-psychological phobias. He is still trying to solve his problems in the street, with diminished enthusiasm. By stating a seemingly insignificant fact at the beginning of his work, "some of them were resting", perhaps B. Janikashvili marks the reasons for the collapse of national ideology during the 2008 war; shows a low degree of consolidation of ethnos against a shared national problem; reveals the meta-lethargic state of the subaltern; the inability to establish a new subject of identity and a precursor to unavoidable stagnation. This fact helps to activate a mine (epistolary doubt in an independent future), planted by the metropolis. At the reflex level, the protagonist on the ladder "sitting down", reveals difficulty handling the trauma.

Common post-traumatic anamnesis and the author's vocabulary lack the dramatics typical of military prose, but the discourse adequately reflects the psychological state of a person who has experienced paradoxical wars (civil war, war of Abkhazia and the Ossetia conflict) over a 19-year period (1989 to 2008) and is engulfed in the ruins of the Soviet Union. He is "tired"²² of Rustaveli (the medieval writer Shota Rustaveli's narrative is still central to conventional literature discourse in Georgia), of the loud concerns, of carrying a sad flag, of deafening silence, of "dancing and cheering and clapping" (Janikashvili 2010, 38), he is exhausted and does not strive for any kind of strong emotions anymore.²³ By criticizing post-war government activities, the author

21 A typical Georgian family travels to their country house in the village via the Sioni water reservoir. The Metropolis-periphery armed conflict turns their family into a frontline. Husband and wife, Vera and Guram, "lead" the war. The novel also describes how their son, 10-year-old Giviko, throws stones and explodes a Russian military plane. It depicts an unsuccessful attempt to capture the airplane's pilots, taking them as hostages, and then sentencing them to death (before that the Georgian family surprises "enemy" soldiers with Georgian hospitality). Borders between the real and virtual world are unclear in the novel. The reader has to independently figure out whether the conflict participants are real or part of a computer game. Giviko's shooting down of the pilots is a computer game and thus false.

22 G. Chkanava's "Toreadors" protagonist has a similar psychologic state: "he wanted everything to be over soon [...] he just realized how tired he was and how he missed rest and peace" (2006, 111).

23 Protagonist Vera Darchia's discourse automatically continues O.Ckheidze's "Artistic Revolution" with her protagonists' old-fashioned paradigms, flirting with reality (one of the biggest problems of Georgian subject mentality), late evaluation/lack of evaluation of events, and post-reflections disconnected with the time. The novel "War Game" is a parody of an acute sense of alarm among masses that are placed in dangerous situations. They are under attack or attacking. The state tries to stop this alarm, mainly via the media, so that

tries to be seen by the reader as a subject free of influence, keeping in touch with western consciousness and values, and avoiding being suspected of cooperating with the existing conjuncture.

The Paradigm of Finding a Protector

In “Literary Express”, L. Bughadze reveals the tragedy of the “bombed country’s” new generation (Bughadze 2009), its global problems, and its quest for self-identity and a feeling of helplessness in a vast and often indifferent world. Emotional forms of depiction have completely exhausted themselves in the context of wartime reality. The reaction of one who has been disarmed by a powerful stress is shown here. There is a clear distinction between “us” and “others”. Former territories placed under the influence of the center are the markers of a Western orientalist attitude. The author hears the voice of Rudi Heinz, a German colleague – “Here is a writer from a country that has been bombed” – a very “tactful” evaluation of a very grim event:

What country is that? Oh, Georgia? Yes, yes, the one bombed by Russians two months ago ... aha, do you understand now why your poet cries and we do not? We cry, we do, he managed to make us cry. (Bughadze 2009, 58)

The discourse of the Georgian writers in “Literary Express” reflects the stereotypes that were popular in Georgian society during the 2008 war/post-war period:

- 1) Germans love Russians more than other Europeans do;
- 2) When Russians are being insulted, the French are the ones who worry the most. (Bughadze 2009)

Facts of real abuse of women by Russian soldiers in the Gori region during the 2008 August War stirs hidden fear in both the antagonists of cultural interaction with Russia and those totally indifferent to Russia alike. Such fears can be explained through Freudian complexes,²⁴ as was previously observed and described by Western scholars (Layton 2005, 194).

The author’s protest against military violence, in T. Sukhitashvili’s short story “In the Back” (Sukhitashvili 2008) is reflected in the orientalism and cynicism of the Occident (for example, by the German journalists in the novel).

intellectuals – a kind of new caste – cannot clear the nation’s vision and march it towards a new identity: the idea of a free man.

24 Fear of death is reminiscent of being captured by “another” and the fear of knowing the “other”. Fear is a primal feeling. It gives humans the legitimate right to lose dignity, especially in a society with traumatic anamnesis. The most important point is that the given literary text once more surfaces the Georgian “captured woman” feminist complex: the ritual mystery of saving “us” from the “other”.

Travelling is just another type of entertainment for the Westerners, or “others” in the conflict zone. The story describes a German journalist’s trip from eastern to western Georgia with a translator, during the Russian-Georgian August war. It seems as if it does not concern them. The question posed by the interpreter “does Georgia even have a protector?” visualizes the central problem of post-soviet consciousness in Georgian society – a quest for a protector (in this case a mother paradigm) (Jandieri 2011).²⁵

Gender and Small Prose of the 2000s

Small prose of the 2000s is interesting not only from the point of gender studies: “I Was Killed, Ma” by A. Kordzaia-Samadashvili, “A Vegetable Garden in the Conflict Zone” of T. Pkhakadze and a novel by T. Melashvili “Counting out”.

Never-ending conventions between Russia and Georgia create a kind of meaningless drama for A. Kordzaia-Samadashvili. The tragic messages (including the enduring personal crisis of values) of an educated woman are hidden behind the method of parody: “Russian pop music is everywhere, [...] our boys are shouting: long live Georgia! [...] in the dream Putin is wearing white socks” (2009, 9).

Occupants invade T. Pkhakadze’s “Vegetable Garden” like a “swarm of locust”. The state described is tragicomic: the sincere pain of the victims over the loss of their natural source of living is balanced by a great sense of humor. The debauching of the vine, a “holy culture”, by “coreligionist vandals” (the paradigm of Orthodox Russians) illustrates the end to the myth of coreligion between Russian and Georgia on the one hand, and the motive for further separation from the debaucher of the “holy” by the subaltern, on the other. The face of the debaucher is that of a Russian soldier in the short story “Vegetable Garden in the Conflict Zone” (2009, 305).

25 The story depicts social fears of post-colonial subjects and their fight for survival. The world’s fast tempo is reflected in the village of Kakheti by the presence of neatly-packaged Swiss, Dutch, and French cheese that graces the shelves of the village supermarket. The protagonists clearly see the “West” taking its progressive course, while they are paralyzed. The “West” is a place of unattainable paradise, where human labor reaches the highest level. The author writes a parody on reality and thus depicts the destruction of “traditional” values in the post-soviet space. These values are not being replaced in time, and the subject loses its vantage point. Hence, he loses hope and is traumatized. He cannot cope without the help of the “other”. This “other” becomes immaterial in the local context. The “other” is a metaphysical force. According to the protagonist, this force was allowed to be named only in 1942 in the Soviet republics, because Stalin, a leader who was associated with fighting against God, commanded it. Thus, religion has to be the ballast that fills in the emptiness left after the Soviet Union. Kakheti depicts a de-oriented Georgia on a small scale – a place with crises of values.

Widowhood and the feeling of losing a protector are also implemented in their negative context in this story (the author brings back the theme of Georgia as a woman and its gender-based abuse), as an alternative metaphor for the self-consciousness of the Georgian ethnos. “Vegetable Garden” serves as an unconventional marker of the homeland, to separate “us” from “others”, introduced in Georgian literature by T. Pkhakadze to define Georgian identity in a post-2008 war period. It is the alternative identity, which frees the post-colonial subject from the phantom imposed by soviet industrialization, binding the subject to its natural, historically-defined environment – the way of its farming ancestors.

T. Melashvili²⁶, in her novel “Counting Out,” describes the crises typical to post-colonial society through the eyes of two thirteen-year-old girls.²⁷ The remark “What type of war is this?”²⁸ is confronted with the syntagmatic “if it is a war, let it be a war”. The part of communication that can be read between the lines contributes to the narrative, which displays universal masculine consciousness as yet again under the influence of abusive consciousness. T. Melashvili describes general cultural problems, depicted with a global marker. The narrator is the author herself, who analyzes her being in an aesthetic way, but preferring to remain in the shadows.²⁹ “Somebody may do something to you (Melashvili 2010, 34)” a female neighbor’s warning to a teenager wandering without supervision reveals the humiliated, tragic, repressed state of a woman

26 See the Nobel Prize winning book. Alexievich 2017.

27 In Ketevan’s “Life of Tsknapo and Nintso”, puberty and physiological changes take place in a conflict zone, where war obstructs the building of a new country. These two events take place at the same time. Trafficking and the stench of rotting corpses results in feelings of disgust among the people left at the epicenter of the war. Irony, self-irony, distancing from the protagonists, depicting events from the outsiders’ point of view, and segmented language, are the tools that convey the Wednesday-Friday events. While I feel empathy with the private tragedy of the main protagonist, Tsknapo, the war is moved to the background. It includes the reality that exists outside of the people: it has statistics, area of coverage, economic problems (the town of Gori is not supplied with water, food is not available, no-one moves the corpses, etc.). The girls’ age-related problems, complexes, and dreams take place in the most unfit surrounding (the girls may become victims of violence any minute). The fear of death and of being left without fathers (which represent authorities with no alternatives) is resurrected in “Counting Out”.

28 “Counting Out” describes the complicated phases of puberty that Nintso and Tsknapo go through – especially Nintso, who has been raised without a mother (to be more precise, she was left by her mother, who had a bad reputation). Nintso is in danger of a double attack since she is already marginalized by traditional society.

29 An interesting part of the novel “Counting Out” describes how the girls sneak into a neighbor’s house. The neighbor has left the city. They dress in nice clothes in front of a mirror. I could not tell that the novel is depicting the stagnation of Georgian-Russian relations if I did not know what events were taking place outside: bombs are being dropped, things are being stolen, drug dealers adopt different strategies, teenagers are “employed”, etc.

in a post-Soviet society (where soldiers do worse “things” than raping a woman). The text of “Counting Out” portrays the archaic face of war in a feminist prism, and leaves it in the area of endless violence.

According to B. Tsipuria, the signs that denote the realities of transitional society in post-Soviet Georgia are:

A change in cultural and aesthetic dominants, a conflict in socio-cultural ideas, the dissolution of cultural/sociocultural authorities and authority zones, and a change in the forms of a culture’s association to social realities. (2016, 149)

At the same time, this process reveals the essence of interaction between social and sociocultural spaces. Thus, the topic of cultural and sociocultural spaces falls within the scope of post-modern analytical discourse (Ibid.).

Conclusion

An adequate reaction of subordinate intellectuals to post-colonial violence is directed at stating the central problematic topics of the post-colonial subject and seeking ways to solve them. Protagonists of the discussed works, consciously or not, become creators of harsh critical discourse, as the “newly-awoken” people. The subject of their critique, above all, is the modern Georgian reality. Cultural-political and existential views of the 2000s mainstream differ from the reasoning held by protagonists from the 1980s and 1990s. Despite the internal contradictions, the discourse of the 2000s created the logical need for the destruction of the stereotypes spreading in post-Soviet Georgia. In the Soviet Empire, the Georgian subaltern intellectually transformed into the post-Soviet subaltern. After “Perestroika”, a new type of social subject, a “post-subaltern” (a person who depends on Soviet chimera complexes), emerged. The subalternity did not disappear completely from the mentality of Georgians, who are still in an explicit/ implicit search for an influential patron/protector.

Clearly, the government claiming a new identity employs new management strategies. Yet, faced with extreme circumstances, it reveals complexes of the same “post-subaltern,” who cannot grant freedom to him/herself in a clichéd behavior. This is due to the fact that the government, as the subaltern/“post-subaltern”, declares war on such complexes in a seemingly peaceful time on the one hand, but returns to them and conducts a ritual act (subconsciously), on the other, in the process coming into conflict with itself.

References

- Alexievich, Svetlana. 2017. *The Unwomanly Face of War: An Oral History of Women in World*. Translated by Richard Pevear and Larissa Volokhonsky. Random House.
- Amirejibi, Chabua. 1990. Man Proposes, God Disposes. *Literary Georgia* 21: 2–3. ამირეჯიბი, ჭაბუა. 1990. კაცი ბჭობდა, ღმერთი იცინოდაო. ლიტერატურული საქართველო 21: 2–3.
- Anderson, Benedict. 1991. *Imagined Communities: Reflections on the origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Babunashvili, Vakho. 2008. Fandarastic War and the Lost Peace. *Hot Chocolate* 41: 15. ბაბუნაშვილი, ვახო. 2008. ფანდარასტული ომი და წაგებულნი მშვიდობა. ცხელი შოკოლადი 41: 15.
- Bakradze, Akaki. 1990. *To Tame the Writing*. Tbilisi: Sarangi. ბაქრაძე, აკაკი. 1990. მწერლობის მოთვინიერება. თბილისი: სარანგი
- Barbakadze, Davit. 2014. On Perkhuli Dance. *Netgazeti.ge*. ბარბაქაძე, დავით. ფერხულის შესახებ. *Netgazeti.ge*. <https://netgazeti.ge/opinion/16660/> [8. 11. 2018]
- Bughadze, Lasha. 2009. *Literary Express*. Tbilisi: Bakur Sulakauri Publishers. ბუღაძე, ლაშა. 2009. ლიტერატურული ექსპრესი. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- Burchuladze, Zaza. 2009. *adibas*. Tbilisi: Bakur Sulakauri Publishers. ბურჭულაძე, ზაზა. *adibas*. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- Chacrabarty, Dipesh. 2000. *Provincialising Europe*. Princeton: Princeton University Press.
- Chiladze, Otar. 2014. *Cloud* (dialogues). Interviewed by a journalist of an Austrial pubisher Di Press, 6–25. Tbilisi: Intellect Publishers. ჭილაძე, ოთარ. 2014. ღრუბელი (დიალოგები). ინტერვიუ ავსტრიული გამომცემლობის „დი პრესისის“ ჟურნალისტთან, 6–25. თბილისი: გამომცემლობა ინტელექტი.
- Chkvanava, Gela. 2006. *Treadors*. Tbilisi: Diogene Pubishers. ჩქვანავა, გელა. 2006. ტორეადორები. თბილისი: გამომცემლობა დიოგენე
- Chkvanava, Gela. 2008. *Unfinished Story*. Tbilisi: Diogene Pubishers. ჩქვანავა, გელა. 2008. დაუმთავრებელი ამბავი. თბილისი: გამომცემლობა დიოგენე.
- Дильтей, Вильгельм. 1996. *Описательная Психология*. СПб.: Алетейя.
- Gamsakhurdia, Zviad. 1989. The Megrelian Issue. *Literary Georgia* 44: 6–11. გამსახურდია, ზვიად. 1989. „სამეგრელოს საკითხი.“ ლიტერატურული საქართველო 44 : 6–11.

- Gelashvili, Naira. 1994. In Search of Precise Evaluation. *Literary Georgia* 1: 4. გელაშვილი, ნაირა. 1994. ზუსტი შეფასების ძიებაში. თბილისი. *ლიტერატურული საქართველო* 1: 4.
- Georgian Writers' Appeal. 1993. *Literary Georgia* 38: 1. ქართველის მწერლების მიმართვა. 1993. *ლიტერატურული საქართველო* 38: 1.
- Gogibedashvili, Davit-Dephy. 2010. *Gardens*. Siesta Publishers. გოგიბედაშვილი, დავით-დეფი. 2010. *ბაღები*. თბილისი: გამომცემლობა „სიესტა“.
- Jandieri, Kote. 2011. Globalization. *21st Century Georgian Short Story*, 464–492. Tbilisi: Bakur Sulakauri Publishers. ჯანდიერი, კოტე. 2011. გლობალიზაცია. *21-ე საუკუნის ქართული მოთხრობა*, 464–492. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- Janikashvili, Basa. 2010. *War Play*. Tbilisi: Bakur Sulakauri Publishers. ჯანიკაშვილი ბასა. 2010. *ომობანა*. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- Karchkhadze, Jemal. 1994. When Your Country is Sacrificed. *Literary Georgia* 8: 11. ქარჩხაძე, ჯემალ. 1994. როცა სამსხვერპლოზე შენი ქვეყანაა. *ლიტერატურული საქართველო* 8: 11.
- Kalandia, Geno. 1993. We Will Surely Return. *Literary Georgia* 43: 6. კალანდია, გენო. 1993. ჩვენ აუცილებლად დავბრუნდებით. *ლიტერატურული საქართველო* 43: 6.
- Kiknadze, Zurab. 2008. Chained Amiran. *Hot Chocolate* 41: 168. კიკნაძე, ზურაბ. 2008. მიჯაჭვული ამირანი. *ცხელი შოკოლადი* 41: 168.
- Kordzaia-Samadashvili, Ana. 2009. I've Got Killed, Mum. *Literary Papers* 9: 3. კორძაია-სამადაშვილი, ანა. 2009. მე მომკლეს, დე. *ლიტერატურული გაზეთი* 9: 3.
- Layton, Susan. 2005. *Russian Literature and Empire: Conquest of the Caucasus from Pushkin to Tolstoy*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Mamardashvili, Merab. 1989. Everything has Its own Logic. *Tbilisi* 139: 6. მამარდაშვილი, მერაბ. 1989. ყველაფერს თავისი ლოგიკა აქვს. *თბილისი* 139: 6.
- Megrelishvili, Guram. 2010. Iratta.ru. *Tsiskari* 10: 10. მეგრელიშვილი, გურამ. 2010. iratta.ru. *ცისკარი* 10: 10.
- Melashvili, Tamta. 2010. *Counting Out*. Tbilisi: Diogene Publishers. მელაშვილი, თამთა. 2010. *გათვლა*. თბილისი: გამომცემლობა დიოგენე.
- Mibchuan, Teimuraz. 1996. Abkhazians and Abkhazian Language. *Literary Georgia* 26: 4. მიბჩუანი, თეიმურაზ. 1996. აფხაზები და აფხაზური ენა. *ლიტერატურული საქართველო* 26: 4.

- Mininoshvili, Roman and Guram Panjikidze. 1989. Truth, Nothing but the Truth. *Literary Georgia* 48: 2–15. მიმინოშვილი, რომან; ფანჯიკიძე, გურამ. 1989. სიმართლე, მხოლოდ სიმართლე. *ლიტერატურული საქართველო* 48: 2–15.
- Minashvili, Sergi. 1992. Fazil, Hey, Fazil. *Literary Georgia* 5: 4–5. მინაშვილი, სერგი. 1992. ფაზილ, ჰაი, ფაზილ. *ლიტერატურული საქართველო* 5: 4–5.
- Mishveladze, Revaz. 2002. Let's Call an enemy Its Name. *One Hundred Writers' Papers, 13: 1*. მიშველაძე, რევაზ. მტერს მტერი დავარქვათ. *ასი (100) მწერლის გაზეთი* 13: 1.
- Moor, David Chioni. 2001. Is the Post-in Postcolonial the Post-in Post-Soviet? Toward a Global Postcolonial Critique. *PMLA*, Volume 116, Number 1, January: 111–128.
- Moura, Jean-Marc. 2012. *Francophone Literatures and Postcolonial Theory (Dans Littératures francophones et théorie postcoloniale)*. Translated from French by Rusudan Turnava. Tbilisi: Mtsignobari Publishers. მურა, ჟან-მარკ. ფრანკოფონიური ლიტერატურები და პოსტკოლონიური თეორია. *გამომცემლობა მწიგნობარი*. თბილისი. 2012.
- Odilavadze, Zurab. 2014. *Return Flight – Tbilisi – Stockholm. 2000–2020*. ოდილავაძე, ზურაბ. 2014. რეისი ორპირი – თბილისი – სტოკჰოლმი. 2000–2020 წლები. <http://iveria.biz/print:page,1,673--.html> // <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=18046> [22.10.2014]
- Odisharia, Guram. 1996. We Will Return, *Literary Georgia* 39: 10. ოდიშარია, გურამ. 1996. ჩვენ დავბრუნდებით. თბილისი. *ლიტერატურული საქართველო* 39: 10.
- Panjikidze, Guram. 1993. Georgia Is Like a Boat with Rotten Bottom Destined to Sink. *Literary Georgia* 43: 2. ფანჯიკიძე, გურამ. 1993. საქართველო ახლა ჰგავს ჩასაძირად განწირულ ძირგამომპალ ნავს. *ლიტერატურული საქართველო* 43: 4.
- Panjikidze, Guram. 1994. Questions after Shooting. *Literary Georgia* 15: 3. ფანჯიკიძე, გურამ. 1994. კითხვები დახვრეტის შემდეგ. *ლიტერატურული საქართველო* 15: 3.
- Pkhakadze, Tamar. 2008. A Vegetable Garden in a War Zone. *21st Century Georgian Short Story*, 303–308. Tbilisi: Bakur Sulakauri Publishers. ფხაკაძე, თამარ. 2008. ბოსტანი კონფლიქტის ზონაში. *21-ე საუკუნის მოთხრობა*, 303–308. თბილისი: ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა.
- Said, Edward. 1978. *Orientalism*. <https://sites.evergreen.edu/politicalshakespeare/wpcontent/uploads/sites/33/2014/12/Said – full.pdf> [05.04.2017]
- Shatirishvili, Zaza. 2005. Narrative Apology. Tbilisi: Centre of Christian Theol-

- ogy and Culture. შათირიშვილი, ზაზა. 2005. *ნარატივის აპოლოგია*. თბილისი: ქრისტიანული თეოლოგიისა და კულტურის ცენტრის გამომცემლობა.
- Sanikidze, Levan. 1994. We Should Have Asked, at Least. *Tbilisi* 66: 4. სანიკიძე, ლევან. 1994. გვეკითხა მაინც. *თბილისი* 66: 4.
- Sukhitashvili, Tamar. 2008. In the Back. *Hot Chocolate* 42: 56. სუხიტაშვილი, თამარ. 2008. ზურგი. *ცხელი შოკოლადი* 42: 56.
- Svanidze, Natalia. 2015. The Georgian Press in Regard to the “Postcolonial” Georgian-Abkhazian Conflict. *Kadmos* 7: 147–175. სვანიძე, ნატალია. ქართულ-აფხაზური პოსტკოლონიური კონფლიქტი და ქართულ-რუსული კულტურულ-პოლიტიკური ურთიერთობები. *კადმოსი* 7:147–162.
<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=6&t=17064>
 [21.10.2014]
- Tsipuria, Bela. 2016. *Georgia Text in the Soviet/Post-Soviet/Post-Modern Context*. Tbilisi: Ilia State University Press. წიფურია, ბელა. ქართული ტექსტი საბჭოთა/პოსტსაბჭოთა/პოსტმოდერნულ კონტექსტში. თბილისი: ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
- Thiong'o, Ngugi wa. 2004. Decolonising the Mind. In *Literary Theory: An Anthology*. Second edition, ed. Julie Rivkin and Michael Ryan, 1126–1150. Oxford: Blackwell.
- Turashvili, Davit. 2008. Once Upon a Time. *Hot Chocolate*, 41: 168. ტურაშვილი, დავით. 2008. იყო დ არა იყო რა. *ცხელი შოკოლადი* 41: 168.
- Wagh, Patricia. 2006. *Literary Theory and Criticism*. An Oxford Guide. Oxford: Oxford University Press.